

รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิชัย โปษยะจินดา

รองศาสตราจารย์นายแพทย์ วิชัย โปษยะจินดา จบแพทยศาสตรบัณฑิตจากคณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ในปี 2502 เป็นแพทย์จุฬารุ่นที่ 9 ได้ศึกษาต่อในสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ด้านเวชศาสตร์นิวเคลียร์

เป็นอาจารย์ประจำในภาควิชารังสีวิทยา เป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญในก้านเวชศาสตร์นิวเคลียร์ ซึ่งจากพื้นฐานความรู้ทำให้มีความสนใจเกี่ยวกับการวิจัยทางยาจึงเป็นผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยเรื่องยาเสพติด ปัจจุบันยังได้ปฏิบัติราชการในตำแหน่งหัวหน้าศูนย์วิจัยยาเสพติด สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีผลงานวิจัยตีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศมากมาย รองศาสตราจารย์นายแพทย์วิชัยมีชื่อเสียงระดับนานาชาติ เคยเป็น Director of WHO regional workshop in Manila และปัจจุบันเป็น Member ของ WHO expert committee in radiation medicine เป็นนักวิจัยที่มีจินตนาการ นอกจากนี้ยังมีคุณสมบัติอื่นที่นอกเหนือไปจากการเป็นแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ เช่นเป็น ศิลปิน นักดนตรี นักปรัชญา เคยเป็นบรรณาธิการที่เข้มแข็งของจุฬาลงกรณ์เวชสาร

บทเรียนจากปัญหาฝิ่น ในศตวรรษแรกของกรุงรัตนโกสินทร์

วิชัย โปษยะจินดา*

Poshyachinda V. Lessons from opium dependence problem in the first century of Bangkok history. Chula Med J 1982 : 26 Suppl ; A 181-A 219

Review of historical documents during the first century of Bangkok period demonstrates the persistence of opium dependence problem at least through the last 3 centuries. During the social turmoil period between the fall of Ayudhya, the late capital and the birth of Bangkok opium dependence remained in quiescence. However, the opium dependence problem became much apparent again in the second decade of Bangkok period and escalated to small localized civil wars in many provincial districts between the administration and the illicit opium traffickers during the end of King Rama III's reign. The prohibition policy against opium use and trade of the first 3 reigns was changed to official sanction of opium use and trade only for the chinese in the reign of King Rama IV. The policy implementations failed to confine the use and trade to the chinese population. Opium dependence was even more wide spread. Morphine dependence broke out in King Rama V's reign. The morphine supply trafficked through the newly prospered modern medical services. The status of the problem at the end of the 1st century of Bangkok period was as complex as the current situation of opium and heroin dependence.

The evaluation of the opium dependence problem, some major social consequences and their interaction with the intervention efforts were digressed with highlight on the crucial social, economical and political situations which change the historical course of the opium dependence problem in Thailand.

*ภาควิชารังสีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ และศูนย์วิจัยยาเสพติด สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาร์มภพ

เมื่อ พ.ศ. 2521 ผู้เขียนได้พยายามวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ และข้อมูลสมัยกรมสรรพสามิตขึ้นทะเบียนคนตีคิฝโนใน พ.ศ. 2502 เอกสารที่อาศัยเป็นหลักในครั้งนั้นคือหนังสือ **ประมวลความรู้เรื่องยาเสพติดให้โทษ** ของ น.พ. ประยูร นรการผลุง⁽¹⁾ นอกจากสถิติประชากรที่ขึ้นทะเบียนแล้ว ยังมีข้อความกล่าวถึงประวัติการเปลี่ยนกฎหมายสมัยรัชกาลที่ 4 จึงเกิดความสนใจเรื่องของฝิ่นในอดีตมากขึ้น จึงได้ศึกษาต่อโดยอาศัยเอกสารเก่าของกรมสรรพสามิต และกระทรวงการคลังพบข้อมูลที่น่าสนใจหลายเรื่อง เช่น ได้สำเนารายงานของประเทศไทยต่อสันนิบาตชาติ (League of Nations) จึงทราบว่าการทรวงสาธารณสุข ได้ส่งเฮโรอีนมาให้แพทย์ใช้เป็นยารักษาโรคตั้งแต่เมื่อ 50 กว่าปีก่อนนี้ ข้อมูลนี้เป็นหลักฐานชัดเจนว่ามีการใช้เฮโรอีนในประเทศไทยมานานแล้ว ดังนั้นการที่ชื่อบอกว่ากันว่าเฮโรอีนเพิ่งจะมีในเมืองไทยเป็นครั้งแรก เมื่อตอนประกาศเลิกค้า และเสฟฝิ่นใน พ.ศ. 2502 จึงไม่เป็นความจริงโดยสมบูรณ์ ควรจะกล่าวว่าการค้าเถื่อนของเฮโรอีนเริ่มมีขึ้นในตอนนั้นจะถูกต้อกว่า อย่างไรก็ตามประเด็นนี้เป็นเรื่องปลีกย่อย เรื่องบางประการที่ค้นพบ โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 5 สร้างความเข้าใจต่อลักษณะปัญหาอดีต รวมทั้งผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากการแก้ปัญหาเป็นอันมาก ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความคิดว่า ถ้าได้ศึกษาเรื่องราวในอดีตให้ถ่องแท้ อาจจะได้ความรู้ และข้อคิดต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาสถานการณ์ปัจจุบัน และแนวทางแก้ไข นับแต่นั้นจึงได้พยายามค้นคว้าหาเอกสารเก่ามาศึกษา ตามแต่โอกาสจะอำนวย

เมื่อได้รับคำเชิญจากคณะกรรมการบริหารงานวิจัย คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้เสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการประจำปีนี้ ซึ่งประจวบกับเป็นระยะฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี จึงเห็นว่าเป็นโอกาสอันเหมาะสมที่จะนำเรื่องปัญหายาเสพติดในอดีตสมัยของกรุงรัตนโกสินทร์มาเสนอ

เรื่องซึ่งเสนอ ณ ที่นี้ มิได้มุ่งจะเรียบเรียงเป็นรายงานผลการวิจัยทางประวัติศาสตร์แท้ ๆ แต่ตั้งใจจะเสนอลักษณะปัญหาเสพติดในช่วงศตวรรษแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นช่วง

เวลาที่ปัญหาผันมีวิวัฒนาการ จนมีความซับซ้อนไม่น้อยกว่าปัญหาเฮโรอื่นในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังประสงค์จะเสนอข้อคิดเชิงวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น และปัจจัยต่าง ๆ ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงลักษณะปัญหาที่สำคัญต่อประเทศ รวมทั้งผลที่เกิดจากการแก้ปัญหาในอดีต เนื่องจากผู้เขียนไม่ประสงค์จะให้บทความนี้มีความยาวจนเกินไป ข้อมูลที่นำมาเสนอจึงได้คัดเลือกเฉพาะส่วนที่พิจารณาว่าสามารถแสดงให้เห็นวิวัฒนาการของปัญหา และความสัมพันธ์ระหว่างตัวปัญหาสาเหตุ การแก้ไขปัญหามาในเชิงมหภาพเท่านั้น

บทที่ 1 ข้อมูลจากอดีต

สมัยกรุงศรีอยุธยา

หลักฐานการตีฝืนในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งกล่าวอ้างถึงกันอยู่เสมอคือ ข้อความใน มาตรา 81 ของพระอัยการลักษณโจร ในกฎหมายตรา 3 ดวง ที่มีความว่า

81 มาตราหนึ่ง ผู้เสฟฝืนกินฝืนขายฝืนนั้น ให้ลงพระอาญาจหนักหนา ธิบราชบาตให้สิ้นเชิง

บท 3 วัน ให้จำใส่คุกขังไว้กว่าจะอดได้ ถ้าอดได้แล้วให้เรียกเอาทานบนแก้ตัวญาติพี่น้องไว้แล้ว
เรือ 3 วัน

สบ
จึงให้ปล่อยผู้ ชาย ฝืน ออกจากโทษ⁽²⁾
กิน

กฎหมายตราสามดวงขึ้นตราขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อ พ.ศ. 2347 ประกาศพระราช-
ปรารภแสดงเหตุที่เกิดกฎหมายฉบับนี้ว่า

....แลพระราชกำหนดบทพระอัยการนั้นก็พ้นเพื่อนวิปริตซ้ำต่างกันไปเป็นอันมาก ด้วยคน
อันโลกหลงหาความลอยแก่บาปมิได้ คัดแปลงแต่งตามชอบใจไว้พิภกษาภาให้เสียยุติธรรมสำหรับ
แผ่นดินไป....⁽³⁾

จึงโปรดเกล้าฯ ให้

....ชำระพระราชกำหนดบทพระอาการอันมีอยู่ในหอหลวงตั้งแต่พระธรรมศาสตร์ไปให้ถูก
ถ้วนตามบาฬีแลเนื้อความมิให้ผิดเพี้ยนซ้ำกันได้ จัดเป็นหมวดเป็นเหล่าเข้าไว้....^(๓)

พระอาการลักษณโจรนั้นมีมาแต่ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.
1903⁽⁴⁾ แต่มาตรา 81 นี้ไม่ทราบแน่ชัดว่าตั้งขึ้นพร้อมกับพระอาการหรือไม่ ธรรมเนียมการ
ออกกฎหมายแต่โบราณมีหลายชั้น ชั้นแรกประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกาออกวันที่ประกาศ ชั้นต่อ
มาเมื่อมีพระราชกฤษฎีกามากเข้ามีการตัดทอนพระราชกฤษฎีกากลาง คงไว้แต่ใจความ และชั้นสุดท้าย
เพื่อจัดระเบียบกฎหมายเป็นหมวดให้สะดวกแก่การค้น จึงชำระทำเป็นประมวลกฎหมาย ดังกฎหมาย
ตราสามดวงนี้เป็นตัวอย่าง⁽⁵⁾ แต่อย่างไรก็ตามคงจะเชื่อถือได้ว่ากฎหมายมาตรานี้เป็นกฎหมายครั้ง
กรุงศรีอยุธยาแน่นอน

อันที่จริงกฎหมายครั้งกรุงศรีอยุธยาที่มีหลักฐานปรากฏอยู่อย่างสมบูรณ์ยังมีอยู่อีก 1
ฉบับ เป็นฉบับตัวเขียนคัดลอกโดย นาย โหมต อมาตยกุล (พระยากระษาศนกิจโกศล) ในสมัย
รัชกาลที่ 3 ประโยคสุดท้ายของพระราชกำหนดนี้เขียนว่า

... กฎให้ไว้ ณ วัน 4 ๖ 3 ค่ำ จุลศักราช 1064 ปีมะเมีย จัควาศก....⁽⁶⁾

ตรงกับ พ.ศ. 2245 ในรัชสมัยสมเด็จพระเพทราชา (เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้ไม่เป็น
ที่ทราบกันแพร่หลาย และมีข้อความรายละเอียดที่น่าสนใจเป็นอันมาก จึงคัดลอกข้อความทั้งหมด
ไว้ในภาคผนวกท้ายบทความนี้) ความในกฎหมายบ่งชี้ว่า มีฝิ่นเถื่อนจากต่างประเทศนำเข้ามา
ค้าขายในราชอาณาจักร แม้กฎหมายนี้จะไม่กล่าวถึงการสูบฝิ่น หรือปัญหาที่สืบเนื่องจากการค้า
และการเสพ ก็อาจจะให้ข้อสรุปได้ว่า การเสพฝิ่นจะต้องมีผลในทางเสียหายแก่ประเทศ และการ
ค้าฝิ่นคงจะมีได้เกิดขึ้นในรัชสมัยนี้ แต่จะมีมานานเท่าใดไม่อาจจะกำหนดได้

สมัยรัชกาลที่ 1 – รัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2325–2394)

เรื่องเกี่ยวกับฝิ่นในรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2325–2352) ค้นเอกสารไม่พบ สมัยรัชกาลที่ 2
(พ.ศ. 2325–2367) มีกฎหมาย 3 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติห้ามไม่ให้ซื้อฝิ่น ขายฝิ่น สูบฝิ่น

(พ.ศ. 2354)⁽⁷⁾ พระราชกำหนดห้ามสูบฝิ่น (พ.ศ. 2362)⁽⁸⁾ และประกาศเพิ่มเติมห้ามมิให้ลักจำหน่ายฝิ่นและสูบฝิ่น (พ.ศ. 2363)⁽⁹⁾ ข้อความในกฎหมายเหล่านี้ (ตารางที่ 1) แสดงพระราชดำริว่าการปลูกฝิ่นไม่มีในประเทศไทย ฝิ่นที่อยู่ในประเทศล้วนแต่นำเข้าจากต่างประเทศโดยการค้าเถื่อน การเสพฝิ่นในสมัยนั้นมีมากขึ้น และผู้ติดฝิ่นสร้างปัญหาโจรกรรมขึ้น อาการถอนพิษซึ่งเกิดจากการอดฝิ่นเป็นที่ทราบชัดเจน นอกจากนี้ยังทราบว่า การอดฝิ่นนั้นเป็นเรื่องยาก ผู้ติดคงจะอดได้เมื่อไม่มีฝิ่นจำหน่ายเท่านั้น การจะเลิกสูบฝิ่นโดยไม่มีอาการถอนพิษทำได้โดยวิธีค่อยลดปริมาณที่เสพลงทีละน้อย ด้วยเหตุนี้ การจะแก้ปัญหาคาการติดฝิ่นที่มีอยู่อย่างกว้างขวางโดยเห็นแก่ความทุกข์ยากของราษฎรจะต้องให้เวลาพอสมควรกับผู้ติดยาเสพติดมานานแล้ว

ตารางที่ 1 ข้อความในกฎหมายสมัยรัชกาลที่ 2 ซึ่งแสดงที่มาของฝิ่น และปัญหาจากการเสพฝิ่น

กฎหมาย	ข้อความ
พระราชบัญญัติห้ามไม่ให้ซื้อฝิ่นขายฝิ่น สูบฝิ่น (พ.ศ. 2354)	<p>....ทุกวันนี้ผู้สูบฝิ่นกินฝิ่นหากแล้วพระราชกำหนดกฎหมายไม่ ลองพระราชอาญาคบหากันสูบฝิ่นกินฝิ่นชุกชุมขึ้นเป็นอันมาก ที่ยากจนขัดสนทรัพย์หาอันจะซื้อฝิ่นกินฝิ่นมิได้ ใจเกิดกำเริบเป็นพาลคบหากันกระทำโจรกา สกฏสคมคดช้อย่องเบาด้วงลักตีชิงวิ่งราวเอาทรัพย์สิ่งของเครื่องอันมณีมาขายจำนำ เอาเงินซื้อฝิ่นพอจะได้กินได้สูบบุรักษาชีวิตไว้ ที่มีทรัพย์สินอยู่แล้วก็ได้ซื้อฝิ่นกินสูบเปนนิจิตตทงหลงโลกมักใหญ่ฝ้ายสูงนึกมั่งมีในใจ เห็นแก่จะได้เกิดสุขไสมนต์ เม่าจำพวกนี้ก็นับเข้าในเมโรยประมาทการ....</p> <p>....ถ้าไม่มีจะสูบจะกินก็ให้เกิดอาเจียนคลื่นเหียนให้ท้าวหัวอ่อนหลบหลีกนอนเอาราชการมิได้ บ้างก็ให้ปวดมวนร้อนหนาวทรมานทรมายลงต้องตายก็มี....</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

กฎหมาย	ข้อความ
พระราชกำหนดห้ามสูบบุหรี่ (พ.ศ. 2362)	<p>...ทรงพระราชดำริเห็นว่าฝิ่นซึ่งนักเลงมีซื้อสูบกินอยู่ทุกวันนี้ก็ไม่มีพืชผลต้นลำขึ้นในแผ่นดินกรุงพระมหานครศรีอยุธยา ฝิ่นมีเข้ามาแต่เนา ๆ ประเทศ ถึงฝาร้างเจ้าของผู้กระทำฝิ่นได้ ก็ยังห้ามปรามเอาโทษกันถึงสิ้นชีวิตครหาให้สูบบุหรี่กินฝิ่นไม่ แม้นเจสัว์แลลูกค้าซึ่งแต่งเรือไปค้าขายฝ่ายตะวันตก ถ้าเกรงพระราชบัญญัติไม่จัดซื้อฝิ่นเข้ามาขาย ณ กรุง ฯ แล้วผู้สูบบุหรี่กินฝิ่นไม่มีที่ซื้อ ก็คงจะอดได้หากมีผู้ใดสูบบุหรี่กินฝิ่นไม่ ถ้ามีผู้ขายมีที่ซื้อได้ถึงจะเอาโทษสักเพียงใดก็เห็นว่าผู้สูบบุหรี่กินฝิ่นจะอดหมีได้ คงจะลักลอบซื้อสูบกินต่อไปแลผู้ซื้อกับผู้ขายล่วงพระราชอาญาโทษเท่ากัน ครั้นจะห้ามให้เต็จขาดโดยเร็วเล่า ถ้าผู้สูบบุหรี่กินฝิ่นที่ติดมาช้านานหลายปีแล้วก็จะหากลับตัวอดได้โดยเร็วไม่ จะเกิดไข้เจ็บแลถึงตายก็จะมีบ้าง....</p> <p>....เพื่อจะให้เป็นที่ตาดูหิตประโยชน์ หนึ่งจะทรงพระราชสงเคราะห์ช่วยระงับดับทุกข์โทษแห่งคนร้ายในอนาคตปัจจุบัน แลในพระราชบริหารบัญญัติเห็นว่า แต่บัดนี้ผู้สูบบุหรี่กินฝิ่นที่เคยสูบบุหรี่มาแต่ก่อนวันละมากน้อยเท่าใดก็ให้ลดหย่อนผ่อนสูบให้น้อยลงมากกว่าแต่ก่อนจงทุกวันกว่าจะอดได้....</p>

ถึงสมัยรัชกาลที่ 3 ฝิ่นกลายเป็นเรื่องใหญ่ในราชการแผ่นดิน รัชกาลที่ 3 ทรงเกลียดฝิ่นเป็นอย่างยิ่ง ดังข้อความในตอนท้ายจดหมายของ เจ้าพระยาพระคลัง ถึง เซอร์เซมส์บรุค ใน พ.ศ. 2393 เรื่องคนจีนในบังคับอังกฤษลอบนำฝิ่นเถื่อนเข้ามาค้าในประเทศไทยว่า

....ซึ่งเราเล่าความเรื่องเรือผู้กักตมาให้เซอร์เซมส์บรุครู้ดังนี้ ด้วยพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวของเราทรงเกลียดชังคนซื้อฝิ่น ขายฝิ่น สูบบุหรี่ ยิ่งนัก....⁽¹⁰⁾

พระองค์ได้พยายามปราบปรามการค้าฝิ่นเถื่อนอย่างเข้มแข็ง ในปีแรกของรัชกาลก็ทรงออกพระราชบริหารบัญญัติเรื่อง ฝิ่น และสัเลข (พ.ศ. 2367)⁽¹¹⁾ ห้ามการค้าขาย และการสูบ

ฝิ่น บัญญัติโทษครอบคลุม ผู้ค้า ผู้สมรู้เป็นใจช่วยซื้อหาซุกซ่อนลักลอบ ตลอดจนข้าราชการที่
 รู้เห็นเป็นใจละเลยการจับกุม ในรัชกาลนี้เรื่องการค้าฝิ่นเถื่อนมีปรากฏในเอกสารต่าง ๆ มากกว่า
 ทุก ๆ รัชกาล โดยเฉพาะการค้าฝิ่นเถื่อนตามบริเวณหัวเมืองชายฝั่งทะเล เช่น ที่เมือง ฉะเชิงเทรา
 นครนายก ปจิม ชลบุรี เมืองระยอง ระยอง สากรบุรี สมุทรสงคราม เพชรบุรี นครไชยศรี
 ชุมพร ถลาง ตะกั่วป่า ตะกั่วทุ่ง พังงา และสงขลา⁽¹²⁾ นอกจากนี้ยังมีเรื่องข้าราชการระดับ
 สูงขึ้นเจ้าเมืองสมคบกับจีนค้าฝิ่นเถื่อนอีกหลายคน เช่น เจ้าเมืองสงขลา และพัทลุง⁽¹³⁾ การ
 ค้าเถื่อนที่ลักลอบทำกันนี้มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะพ่อค้าจีนเท่านั้น แม้กระทั่งพ่อค้าฝรั่งก็แข่งขันกับ
 คนจีนลักลอบค้าด้วยทั้งที่รัฐชัดเจนว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ดังความในบันทึกของ Earl
 George Windsor (ค.ศ. 1837) ว่า

...The opium, which was the only part of our cargo suited to the
 market, was contraband, its importation being strictly prohibited by the autho-
 rities; great caution was therefore necessary in endeavouring to dispose of it...
 และ

On the 11th, after a stay of only four days at Bangkok, I prepared
 for my return to the schooner, Mr. Hunter intending to remain a short time
 longer in the hope of disposing of the opium. The drug happened this year to
 be very cheap in China, and many of the junks from Canton had brought two
 or three chests each, which had completely spoiled his market...⁽¹⁴⁾

การค้าฝิ่นที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย รวมทั้งการที่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ร่วมสมคบกับผู้
 ค้าเถื่อนทำให้เกิดปัญหาความไม่สงบขึ้นในพระราชอาณาจักร เนื่องจากพวกจีนตั้งเป็นกลุ่มตัวเหี้ย
 ขึ้นตามหัวเมือง ต่อสู้เจ้าพนักงานที่ไปทำการปราบปราม จนถึงขั้นต้องใช้กองทัพไปปราบเป็น
 หลายครั้ง เช่นที่ ปากน้ำบางปะกง (พ.ศ. 2386)⁽¹⁵⁾ เมืองสาครบุรี (พ.ศ. 2390)⁽¹⁶⁾ และ
 เมืองฉะเชิงเทรา (พ.ศ. 2391)⁽¹⁷⁾ เป็นต้น การปราบปรามกลุ่มผู้ค้าฝิ่นเถื่อนเหล่านี้ทำอย่างรุนแรง
 พระราชพงศาวดารบรรยายภาพผลการปราบปรามไว้อย่างน่าสยดสยอง

....ศพวกอยู่แห่งละ 9 คน 20 คน 30 คน เรียงรายอยู่ที่ทุ่งนบารกก็เป็นอันมาก ข้าแล้ว
 ก็ถือเอาเสื่อกางเกงตัดเอาได้ แล้วผ่าท้องคันเอาเงินในไส้พุ่ง ลางคนก็ได้บ้าง เกิดเป็นผลประโยชน์

ชั้นพิเศษ รอคอยมาถึงเมืองชลบุรีได้ พระยาชลบุรีก็ให้จับฆ่าเสีย พวกจีนตายครึ่งหนึ่งหลายพัน ศพลอยในลำน้ำเมืองฉะเชิงเทราติดเนื่องกันไปทุกคองน้ำ จะนับประมาณมิได้....

พวกตัวนายที่จับได้ชำระความแล้วก็ประหารเสียทั้งสิ้น⁽¹⁸⁾ การปราบปรามอย่างรุนแรงนี้มีอาจหยุดยั้งการลักลอบค้าฝิ่นเถื่อนได้ ดังความในหนังสือเจ้าพระยาพระคลัง ทยอดหมายฉบับที่ 2 ของเซอร์เชมส์บรุค ใน พ.ศ. 2393 ว่า

....ทุกวันนี้ข้างฝั่งทะเลตะวันตก จีนเรือผู้กักตักยั้งบรรทุกฝิ่นเข้ามาในเขตแดนเนื่อง ๆ มาคราวละ 4 ลำ 5 ลำ 6 ลำ เทียวจอดซื้อขายตามเกาะทุก อ่าวทะเลพบปะเรือไทยเล็ก ๆ ซึ่งไปมาตามริมฝั่ง ก็ลงเรือช่วงเอาปืนคาบศิลาไลยงให้คนหนีขึ้นบก เก็บเอาทรัพย์สินสิ่งของไปแล้วกระทุ้งเรือจนน้ำเสียกระทำเนื่อง ๆ ต้องให้กำนันตระเวนและเรือรบเรือไล่ออกไปประจำรักษาคอยระวังปราบปรามอยู่มิได้ขาด....⁽¹⁹⁾

ปริมาณฝิ่นเถื่อนที่หลั่งไหลเข้าประเทศคงจะสูงมาก เฉพาะปริมาณที่เจ้าพนักงานจับได้และนำมาเผาเสียตามพระราชกำหนดใน พ.ศ. 2382 มีถึง 113 หาบ 27 ชั่ง 19 ตำลึง (ประมาณ 3,400 ก.ก.)⁽²⁰⁾

แม้ว่าจะปราศจากหลักฐานว่ามีผู้สูบฝิ่นมากเพียงใด ปริมาณฝิ่น และการค้าเถื่อนที่มากมายย่อมแสดงอยู่โดยนัยแล้วว่าจะต้องมีคนสูบมาก ฝิ่นได้สร้างปัญหาให้ประเทศไทยอย่างหนักในสมัยนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นมิใช่แต่เฉพาะมีคนสูบฝิ่นมาก แล้วกระทำโจรกรรมปล้นสะดม กลุ่มผู้ค้ายังมีอิทธิพลสร้างความเดือดร้อนให้ประชาชนและบ้านเมืองด้วย ก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อประเทศในด้านสูญเสียทรัพยากร ทั้งกำลังทหารและกำลังทรัพย์ที่ทุ่มเทให้กับการปราบปราม

ปัจจัยสำคัญ ๆ ซึ่งทำให้การปราบปรามไม่สำเร็จดังพระราชประสงค์ และพอจะเห็นได้ชัด คือข้าราชการบริหารเป็นใจสมคบด้วยผู้ค้า การปราบปรามในบางกรณีก็มีอุปสรรคจากการต้องระมัดระวังเรื่องความสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยเฉพาะอังกฤษ อาจจะกล่าวได้ว่าในสมัยนี้ปัญหาฝิ่นได้ลุกลามจนกลายเป็นปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ ดังจะเห็นได้จากพระราชดำริของรัชกาลที่ 3 ที่หลวงอุดมสมบัติบันทึกไว้ในจดหมายเหตุของท่านว่า

....โปรดให้เจ้าพนักงานกรมท่าคอยค้นฝิ่นดูเรือใหญ่เรือน้อยของเจ้าภาษีทั้งปวงซึ่งเข้าไป ณ กรุง ฯ แต่กำปั่นฝรั่งกำปั่นแขกนั้นโปรดให้ยกไว้ ครั้นจะโปรดให้คนถ้าได้ฝิ่นก็จะดี ถ้าไม่ได้ฝิ่นจะเสียท่วงที อยายแขกฝรั่งด้วยเป็นเรือมาจากนานาประเทศ....⁽²¹⁾

และคำของเจ้าพระยาพระคลังที่ตอบจดหมายเซอร์แซมส์บรุค ทูตของอังกฤษฉบับที่ 2 ใน พ.ศ. 2393

...จีนคนชั่วพวกนี้ค้าขายไม่สุจริต คิดแต่จะหาผลหาประโยชน์ใส่ตัวจะให้เมืองเป็นไมตรีราว ฉาน เหมือนจะเสียมเขาควยให้ชนกัน จีนเรือพุกัดซึ่งจับไว้ได้ครั้งก่อนจำไว้ มิเตอร์บอณาเจ้าเมือง สิงห์ไปรามีหนังสือเข้ามาขอโทษไป ก็ให้พ้นโทษออกไปครั้งหนึ่งแล้ว จีนเรือพุกัดก็หาเช็ดหลบไม่ ยังเข้ามาขายฝิ่นต่อไป กำปั่นตระเวนก็จับได้อีกลำหนึ่ง กอลแลบต์วัคเจ้าเมืองสิงห์ไปรามีหนังสือขอโทษ เข้ามาก็ได้ให้ออกไปโดยไม่ตรี้อีกครั้งหนึ่ง.... (22)

ความไม่สงบ และปัญหาการเมืองต่าง ๆ ที่รัชกาลที่ 3 ต้องทรงต่อสู้อย่างหนักตลอด รัชสมัยของพระองค์ คงจะทำให้พระองค์ทรงรู้สึกชิงชังฝิ่นเป็นอย่างยิ่ง จนถึงขั้นทรงให้จารึก กฎหมายห้ามจำหน่ายฝิ่นฉบับสุดท้ายของพระองค์ในปี พ.ศ. 2382 ลงบนแผ่นศิลา สั่งให้พระมหากษัตริย์ในอนาคตดำเนินการตามที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติมาแล้ว และประณามไว้อย่างรุนแรง ถ้าไม่ถือปฏิบัติตามพระองค์

...โปรดให้นิพนธ์คำประกาศเป็นพระราชกฤษฎีกาจากฤกษ์จากแผ่นศิลาไว้เป็นสำคัญว่า กระษัตริย์ องค์ใด ๆ ได้ดลยราชผ่านสมบัติสืบ ๆ ไปในอนาคตจนสิ้นกาลพระศาสนาห้าพันปีเป็นกำหนด ณ กรุงเพรรัตนโกสินทร์มหินทรอาโยธยามหาราชธานี แลได้อ่านครุ้แจ้งศุภอักษรราชานุสาสน์พระราชภาสิต เป็นพระราชกฤษฎีกาซึ่งจากฤกษ์ไว้ ณ แผ่นศิลานี้แล้วกระษัตริย์พระองค์นั้น ๆ พึงประพฤติตามเยี่ยงอย่างราชานุสาสน์พระราชภาสิต อย่าพึงคิดประทุษร้ายเพิกถอนคัดรอนพระราชบัญญัติอันนี้เสีย เมื่อรู้เหินว่าคนสูบฝิ่นยังเกิดชุกชุมมากขึ้นในบ้านเมืองเมื่อใด ก็พึงประวัติกวกรแก้ราชานุสาสน์ตัดผลตัดเหตุให้เด็ดขาด ชำระพวกลูกค้ำพานิชคิดเอาฝิ่นมาเผาเสียให้สิ้นเมื่อนั้น แล้วกอบัดันบรรจุเท่าเผาฝิ่นไว้ให้ปรากฏในแผ่นดิน อย่าให้นานาประเทศคูหมื่นกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยาได้เป็นอันขาด ถ้ากระษัตริย์พระองค์ใด ๆ ได้ดลยราชสมบัติไม่ประวัติกวกรแก้ราชานุสาสน์ซึ่งให้ตราไว้ดังนี้ กระษัตริย์พระองค์นั้น ๆ ไซ้เชื้อชาติกระษัตริย์วงสากยราช เป็นหินชาติกระษัตริย์จาดนทาลแท้.... (23)

สมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-2411)

นโยบายปราบปรามการค้าขาย และสูบฝิ่นที่ดำเนินการอย่างเข้มแข็งมาตลอดสมัยรัชกาลที่ 3 ก็ถูกเปลี่ยนหมดในปีซึ่งรัชกาลที่ 4 ขึ้นครองราชย์ การเปลี่ยนแปลงนี้เริ่มต้นด้วยข้าราชการบริ-

พาร 7 นายทำเรื่องขึ้นกราบบังคมทูลขอรับพระราชทานเป็นเจ้าภาษี เนื้อความของเรื่องที่กราบบังคมทูลกล่าวว่าการห้ามปรามการซื้อขาย และสูบบุหรี่แต่ก่อนมา ไม่สามารถจะยุติการลักลอบกระทำได้ และผู้ที่ลักลอบ ซื้อ ขาย และสูบบุหรี่เป็นเงินเป็นส่วนมาก เจ้าภาษีจะขอซื้อขายโดยจำกัดเฉพาะในหมู่คนจีน และทำภาษีทูลเกล้าฯ ถวายเป็นเงินปีละ 2,000 ชั่ง (160,000 บาท) ส่วนไทย มอญ ลาว เขมร แชก ฉวน พม่า ทวาย พราหมณ์ และฝรั่ง ยังขอให้เอาโทษห้ามปรามตั้งแต่เดิม⁽²⁴⁾ เรื่องที่กราบบังคมทูลนั้นคณะเสนาบดีผู้ใหญ่ และพระบรมวงศานุวงศ์ มีความเห็นพร้อมกันว่า

...มีพระราชบัญญัติห้ามปรามก็หลายแผ่นดินมาแล้ว ผู้ซื้อฝิ่น ขายฝิ่น สูบบุหรี่ ก็มีได้ ทดถอยน้อยลง ไทยจีนจึงเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน ก็พากันสูบบุหรี่ กินฝิ่นมากขึ้นทุก ๆ แผ่นดินจนฝิ่นแผ่ผ่านไปทุกบ้านทุกเมือง ไทยจีนที่เป็นคนซื้อฝิ่น ขายฝิ่น ก็ถอบลักเอาเงินตราไปซื้อฝิ่นเข้ามา จนเงินในบ้านในเมืองร่อยหรอน้อยไปทุกที่....

....จะแบ่งเบิกทางซื้อขายกันแต่ตามพวกจีน จะมีได้ขายให้แก่ไทย และมอญ ลาว เขมร แชก ฉวน ทวาย พราหมณ์ ฝรั่งพุทธศกเดิม ซึ่งเป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินอยู่ในพระราชอาณาเขตเป็นทเกล้าฯ ทหารสำหรับที่จะได้สู้รบกับข้าศึกศัตรูนั้นก็ชอบอยู่...

....ฝิ่นมีภาษีขึ้นแล้วเจ้าภาษีเอาสินค้าแลกผ่านกัน เงินตราในบ้านในเมืองก็จะได้คงอยู่...⁽²⁵⁾

เมื่อเจ้าพนักงานนำเรื่องราวและคำปรึกษาขึ้นกราบบังคมทูล จึงมีพระบรมราชโองการตั้งเจ้าภาษีตั้งแต่ วันเดือนยี่ ขึ้นค่ำ 1 ปีกุนตรีศก (พ.ศ. 2394)⁽²⁶⁾

พระราชบัญญัติมีเนื้อความสำคัญอีกหลายประการที่กำหนดสิทธิ อำนาจ หน้าที่ ของเจ้าภาษีและวิธีซื้อขายฝิ่นกับต่างประเทศ เนื้อความโดยสรุป คือ

– ห้ามขายให้กับ ไทย มอญ ลาว เขมร ฉวน พม่า ทวาย แชก พราหมณ์ ฝรั่งพุทธศกเดิม ถ้าบุคคลเหล่านั้นจ้างเงินไปซื้อฝิ่นให้ จะเอาโทษ ทั้งผู้จ้าง และผู้รับไปซื้อ ถ้าผู้ใดลักลอบฝิ่นไปขายที่บ้าน แม้กระทั่งบ้านขุนนาง และวังเจ้า เจ้าภาษีจับได้ มีสิทธิริบฝิ่นที่จับได้ และจำตัวไว้ ณ โรงภาษี เจ้าภาษีจะต้องจ้างเรือและคน ไปลาดตระเวนท้องทะเลข้างฝั่งตะวันตก ตะวันออก คอยจับผู้ลักลอบค้า

– เจ้าภาษีได้สิทธิในการค้ำน 3 ปี โดยอัตราชำระภาษีคงเดิม

– เจ้สัว เจ้าภาษี และขุนนาง ที่มีสำเนาไปค้าขายต่างประเทศ จะซื้อฝิ่นเข้ามาขายได้เพียงปริมาณ 5 บักลงมา เจ้าภาษีซื้อฝิ่นในกำหนดราคา 10 ชั่ง/บัก ถ้าเรือซื้อมามากกว่า 5 บัก ให้เจ้า

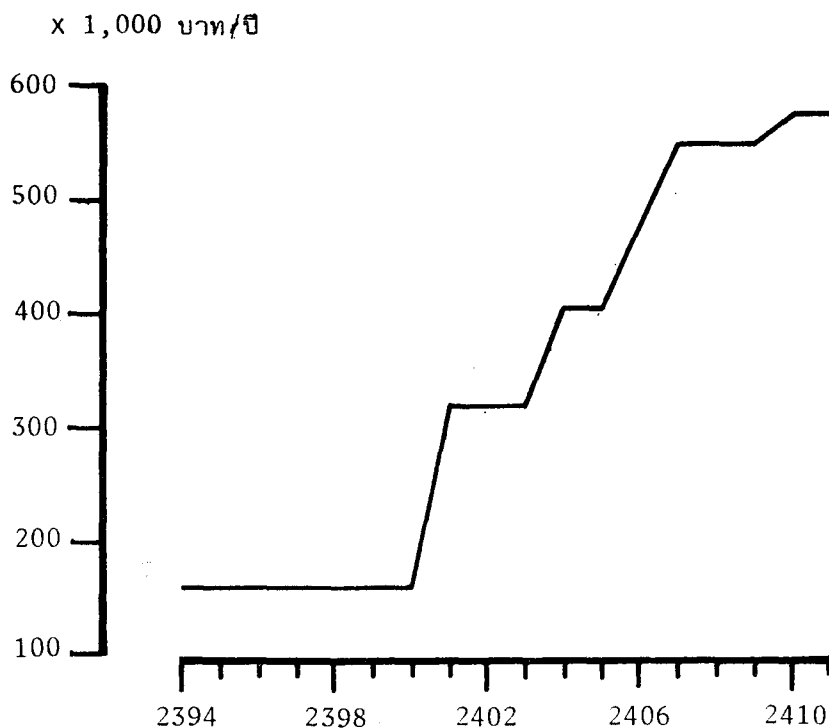
ภาษีรับซื้อไว้ทั้งสิ้น แต่ให้ชำระเงินก่อนเพียง 5 ปีก่อน นอกนั้นให้ค้างไว้ หนึ่งปีเจ้าภาษีจึงคิดเงินให้ครบ

- ห้ามมิให้เรือซื้อฝิ่น เมืองใหม่ เมืองเกาะหมาก เข้ามาค้าขายบรรทุกสำเภาไปเมืองจีน
- กะลาสีลูกเรือห้ามซื้อขายฝิ่น
- กำกับลูกค้าชาติดังอังกฤษ วิลันดา พุทธเกต ฝรั่งเศส อเมริกัน ซึ่งนำฝิ่นเข้ามาค้าขาย และอังกฤษ พม่า มอญ ทองชู้ ลูกค้าเมืองเกาะลาลิงเข้ามาทางบกค้าขายเมืองฝ้ายเหนือ มีฝิ่นมาต้องแจ้งบัญชีกับเจ้าพนักงาน และกรมการภาษี ถ้าเจ้าภาษีจะซื้อให้ใช้สินค้าแลกเปลี่ยน ไม่ให้ซื้อด้วยเงิน
- ถ้าเจ้าภาษีจับนายกำปั่น และลูกค้าคบหากันลอบค้าฝิ่น ให้ริบฝิ่นในกำปั่นเอาเผาไฟเสียให้สิ้น⁽²⁷⁾

เนื้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า สมัยนั้นการสูบฝิ่น และค้าฝิ่น แพร่กระจายอย่างกว้างขวางภายในประเทศ คนไทยที่สูบฝิ่นก็คงจะมีจำนวนไม่น้อย ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เห็นได้ชัดที่สุดคือเงินตราของประเทศหลังไหลออกไปนอกประเทศมากมาย ความล้มเหลวของการปราบปรามก็เป็นที่ประจักษ์กันทั่วไป การอนุญาตให้ ซื้อ ขาย ให้สิทธิ อำนาจ และการสนับสนุนแก่เจ้าภาษีมากพอสมควรทีเดียว แต่ยังมีมาตรการจำกัดการขนส่งฝิ่นมาจากต่างประเทศอยู่บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝิ่นซึ่งชาวตะวันตกจะนำมาค้า อย่างไรก็ตามมาตรการจำกัดการค้าฝิ่นจากต่างประเทศนี้ ก็ยกเลิกไปในเวลาเพียง 4 ปี โดยเริ่มต้นจากการตกลงสนธิสัญญากับอังกฤษ (The Bowring Treaty, 1855)⁽²⁸⁾ ยอมให้อังกฤษนำฝิ่นเข้ามาขายกับเจ้าภาษีโดยไม่มีข้อจำกัด สนธิสัญญาเชิงเดียวกันนี้ ประเทศไทยได้ตกลงกับอีก 10 ประเทศ (สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส เคนมารค์ ปอร์ตุเกส เนเธอร์แลนด์ เยอรมัน สวีเดน นอร์เวย์ เบลเยียม อิตาลี) ภายในรัชสมัยนี้⁽²⁹⁾

การเปลี่ยนนโยบายจากห้าม ซื้อ ขาย และสูบ มาเป็นอนุญาติภายในหมู่คนจีน ทำให้ปริมาณฝิ่นที่เข้ามาในประเทศมากขึ้น ดังจะเห็นได้จาก ภาษีฝิ่นที่เพิ่มขึ้นถึงประมาณ 3.6 เท่าภายในรัชกาลนี้ (รูปที่ 1) เป็นที่แน่นอนอยู่เองว่า จำนวนคนที่สูบฝิ่นก็ทวีขึ้นด้วย จนระบาคเข้าไปในหมู่พระสงฆ์สามเณรดังจะเห็นจากกฎหมายที่ออกเพียง 2 ปีหลังจากประเทศตั้งเจ้าภาษีฝิ่นเรื่องให้เจ้าอาวาสส่งตัวพระภิกษุสามเณรที่สูบฝิ่นต่อกรมธรรมการ⁽³⁰⁾ เรื่องให้สึกพระสงฆ์สามเณรที่สูบฝิ่น⁽³¹⁾ และมีพระราชบัญญัติให้จับคนไทยสูบฝิ่นขายฝิ่น⁽³²⁾ พระราชบัญญัติฉบับหลังนี้กำหนดโทษขั้นประหารทั้งผู้ขายฝิ่น สูบฝิ่น และกินฝิ่น ดังความต่อไปนี้

รูปที่ 1 ภาษีฝิ่นต่อปีในสมัยรัชกาลที่ 4 (พ.ศ. 2394-2411)

หมายเหตุ สถิติภาษีฝิ่นได้มาจาก Wilson, C. : State and society in the reign of Mongkut 1851-1868 : Thailand on the eve of modernization Part II (Michigan University Microfilms International), 1970 pp.995-1000 อ้างถึงในเรื่อง ภาษีฝิ่นกับนโยบายด้านการคลังของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2367 ถึง พ.ศ. 2468 ของ สุภาภรณ์ จรัสพัฒน วิทยานิพนธ์ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2523

...ณ วันเดือนห้าแรมสิบสองค่ำปีฉลูยังเป็นจัตวาศก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งให้ มีกองจับออกจับได้ตัวมาพิจารณาเป็นสัจแล้ว ครั้นจะลงพระราชอาญาตามพระราชบัญญัติเดิม ก็ทรง พระมหากรุณาเมตตาแก่อาณาประชาราษฎรที่ยังสูบฝิ่นอกมิได้นั้น จึงโปรดเกล้าฯ ให้ขวันเบี่ยงปล่อยไป ภาคโทษไว้เป็นตัวอย่างเสียครั้งหนึ่งก่อน ถ้าหม่อมเจ้าแลราชินิกุลบุตรพญาพระหลวงแลข้าราชการก็จะ ลงพระราชอาญาตามถานานุศักดิ์ แลอาณาประชาราษฎรที่สูบฝิ่นชายฝิ่นอยู่นั้น เหน็ดตัวอย่างดังนี้แล้ว ก็ให้ขวันเบี่ยงตามตัวอย่าง ถ้ามิได้กระทำตามตัวอย่างยังขึ้นสูบฝิ่นกินฝิ่นขายฝิ่นตัดผมเป็นไทยอยู่จับได้ พิจารณาเป็นสัจแล้ว ถ้าเป็นแต่สูบฝิ่นกินฝิ่นจะให้ลงพระราชอาญาศกหน้าแล้วเขียนส่งไปจำไว้ ณ คุณ

ถ้าและชายฝิ่นจะให้ประหารชีวิตเสีย พวกไทที่ได้ขวันเปียไปเป็นตัวอย่างแล้ว ลอบลักโกนเปียตัดผมเหมือนคนไทยที่ไม่ได้สูบฝิ่นนั้น จับได้จะให้ลงพระราชอาญาเมียนแล้วให้ประหารชีวิตเสียตามพระราชบัญญัติเดิม....⁽³²⁾

ต่อมาก็มีประกาศให้ข้าราชการไทยที่สูบฝิ่นอีกใน พ.ศ. 2410⁽³³⁾

การยินยอมให้อังกฤษทำการค้าฝิ่นกับเจ้าภาษีฝิ่นได้อย่างเสรีนั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของข้อตกลงต่าง ๆ ในสนธิสัญญา ซึ่งมีเรื่องราว และความสำคัญต่าง ๆ อีกมาก แม้กระทั่ง Sir John Bowring ผู้เข้ามาเจรจาทำสัญญาก็มองเห็นผลกระทบเหล่านั้นเป็นอย่างดี ดังที่ท่านได้เขียนไว้ว่า

...it was clear that my success involved a total revolution in all the financial machinery of the government,—that it must bring about a total change in the whole system of taxation,—that it took a large proportion of the existing sources of revenue,—that it uprooted a great number of privileges and monopolies which had not only been long established, but which were held by the most influential nobles and the highest functionaries in the State....⁽³⁴⁾

ข้อความนี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า เรื่องการค้าฝิ่นกับต่างประเทศเป็นเพียงเรื่องหนึ่งที่เกิดขึ้นในเรื่องราวการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเศรษฐกิจของประเทศ บัญญัติที่ผลักดันให้ประเทศไทยตกลงสนธิสัญญากับอังกฤษนั้น มีการวิเคราะห์วิจารณ์กันมาก จะไม่ขอนำมากล่าวในที่นี้ เพราะมิใช่เนื้อหาที่อยู่ในขอบเขตของบทความ

ความล้มเหลว และความสิ้นเปลืองทรัพยากรเนื่องจากการปราบปราม รวมทั้งปัญหาเงินตราหลังไหลออกนอกประเทศ เป็นปฐมเหตุให้เกิดการตัดสินใจเปลี่ยนนโยบายให้มีการค้าและสูบฝิ่นในหมู่คนจีนในประเทศ การกำหนดให้การค้า และสูบฝิ่นจำกัดอยู่แต่เฉพาะในหมู่คนจีนย่อมจะต้องไม่สำเร็จ เพราะหลักฐานของความล้มเหลวในการควบคุมปราบปรามนั้นประจักษ์ชัดอยู่แล้ว ตั้งแต่ก่อนจะออกพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้นจึงเกิดการสูบฝิ่นแพร่หลายอย่างกว้างขวางภายในประเทศ การเปลี่ยนนโยบายนี้ยังนับจุดตั้งต้นในด้านสร้างรายได้จากการค้าฝิ่นให้รัฐ ซึ่งนับได้ว่าเป็นส่วนที่สร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศในการพัฒนาต่าง ๆ

สมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411-2453)

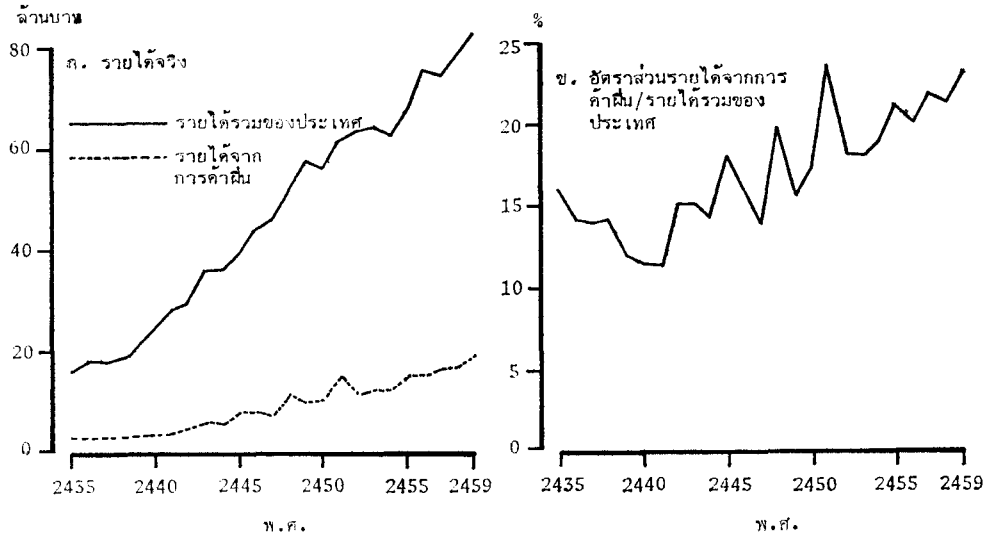
ในปลายสมัยรัชกาลที่ 4 ฝิ่นเริ่มสร้างคุณประโยชน์ในฐานะเป็นรายได้ของประเทศ ผู้เป็นเจ้าของฝิ่นจะได้ผลประโยชน์เป็นอันมากด้วย จึงสามารถประมูลให้รายได้แก่ประเทศสูงขึ้นอย่างรวดเร็วพอถึงต้นสมัยรัชกาลที่ 5 เหตุการณ์กลับเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะตรงกันข้าม การค้าฝิ่นเดือนมีมากขึ้นจนเจ้าภาษีขาดทุน ดังปรากฏข้อความในพระราชบัญญัติภาษีฝิ่น พ.ศ. 2414 ว่า

....ภาษีฝิ่นได้ตั้งมาช้านาน เป็นผลประโยชน์แก่กรุงเทพมหานครเป็นอันมาก ตั้งแต่ปีหนึ่งสองปี ฝิ่นเดือนเข้ามาในพระราชอาณาเขตชุกชุมมากขึ้น เจ้าภาษีจำหน่ายฝิ่นน้อยลงขาดทุนผลประโยชน์เสียไป เจ้าภาษีจึงต้องขอกินภาษี แต่ไม่มีผู้อื่นที่จะกล้ารับ การเป็นดังนี้ได้ปรึกษาท่านอรรคมหาเสนาบดีแลท่านเสนาบดีเห็นพร้อมกัน ต้องให้เจ้าพนักงานรับทำภาษีฝิ่น....⁽³⁵⁾

ตั้งแต่บัดนั้นมารัฐก็เริ่มมีฐานะเป็นผู้ค้าฝิ่นเองอย่างแท้จริง ในระยะที่รัฐเริ่มค้าเองนี้รัฐยังทำหน้าที่เป็นเพียงผู้จัดซื้อฝิ่น แล้วให้เจ้าภาษีรับช่วงประมูลซื้อฝิ่นไปจำหน่ายแก่ผู้เสพดั้งเดิม เนื่องจากรัฐเป็นผู้จัดซื้อเอง พระราชบัญญัติจึงได้กำหนดให้เจ้าพนักงานของรัฐทำหน้าที่ปราบปรามการค้าฝิ่นเดือนด้วย นับเป็นการเปลี่ยนหน้าที่ปราบปรามซึ่งเจ้าภาษีได้รับมอบไปในสมัยรัชกาลที่ 4 กลับมาเป็นหน้าที่ของรัฐใหม่ตลอดรัชกาลนี้มีเรื่องราวเกี่ยวกับการจัดระบบภาษีฝิ่นมากมายเกินกว่าที่จะนำมาเสนอในที่นี้* แม้ว่าจะมีปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการเก็บภาษีฝิ่นอยู่เรื่อย ๆ จำนวนเงินภาษีฝิ่นที่รัฐได้รับก็อยู่ในระดับสูงมากตลอดรัชกาล รายได้จากการค้าฝิ่นที่เริ่มมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 อยู่ในระดับเพียงร้อยละ 1.48 ของรายได้ทั้งหมดของประเทศ⁽³⁶⁾ ได้กลายเป็นรายได้หลักของรัฐที่มีจำนวนมากถึงประมาณร้อยละ 20 ของรายได้ทั้งหมดของประเทศในตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 5 (รูปที่ 2)

*เอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดระบบภาษี และเรื่องราวซึ่งเป็นที่มาของการเปลี่ยนระบบภาษีฝิ่นมีรายละเอียดมากมายอยู่ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ ผู้ที่สนใจจะทราบเรื่องโดยพิสดาร แต่ไม่มีเวลาและโอกาสที่จะค้นคว้าจากต้นฉบับจริง อาจจะสามารถศึกษาได้จากวิทยานิพนธ์ภาคประวัติศาสตร์ของ น.ศ. สุภากรณ์ จรัสพัฒน์ เรื่อง ภาษีฝิ่นกับนโยบายด้านการคลังของรัฐบาลไทย พ.ศ. 2367-2468 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2523

รูปที่ 2 รายได้จากการค้าฝิ่น และรายได้รวมของประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2435-2459

ฝิ่นที่ค้าขายในสมัยนี้ส่วนใหญ่เป็นฝิ่นที่ส่งมาจากต่างประเทศ ปริมาณฝิ่นที่นำเข้ามา ระหว่าง พ.ศ. 2411-2450 ส่วนใหญ่ประมาณปีละ 80-90 ตัน⁽³⁷⁾ (ตารางที่ 2) ปริมาณเหล่านี้มิใช่ปริมาณที่จำหน่าย เพราะฝิ่นดิบที่ส่งมาจากต่างประเทศนี้ยังต้องนำมาเตรียมเป็นฝิ่นสุกเสียก่อน ในการเตรียมยังใช้ฝิ่นดิบที่ซื้อจากในประเทศเติมลงอีกร้อยละ 10 ส่วน⁽³⁸⁾ ปริมาณฝิ่นที่เสกภายในประเทศมิใช่มีแต่ปริมาณที่ค้าถูกต้องตามกฎหมาย ยังมีปริมาณที่ไม่ทราบแน่นอนของฝิ่นเถื่อนเสริมด้วย

การค้าฝิ่นเถื่อนในสมัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะที่สำคัญมาก ฝิ่นเถื่อนที่ลักลอบเข้ามาจากต่างประเทศโดยการขนส่งทางทะเลมีต่อเนื่องกันมาตลอด ตั้งแต่รัชกาลก่อน ๆ ก็ยังคงมีอยู่ตลอดเวลา ฝิ่นเถื่อนที่ไม่ได้ข้ามน้ำข้ามทะเลมาจากประเทศที่ห่างไกลก็มีมากขึ้นด้วย เพิ่มความยุ่งยากให้แก่การปราบปรามขึ้นไปอีก⁽⁴⁰⁾ การค้าฝิ่นของรัฐที่เกี่ยวข้องไปถึงการรับซื้อฝิ่นในประเทศ ร่วมกับการค้าฝิ่นที่ขยายกิจการออกไปมากขึ้น คงจะเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้มีการผลิตฝิ่นภายในภูมิภาคมากขึ้นด้วย แหล่งที่ผลิตฝิ่นก็คือพื้นที่ซึ่งปัจจุบันเรียกกันว่า **สามเหลี่ยมทองคำ** นั่นเอง^(41,42) ปริมาณฝิ่นที่ค้าเถื่อนคงจะมีมากพอประมาณทีเดียว สังเกตได้จากฝิ่นเถื่อนที่จับได้ เฉพาะในช่วง 6 เดือน ระหว่าง เมษายน-กันยายน พ.ศ. 2450 ซึ่งมีปริมาณ 29,965 ตำลึงเศษ*

* 1 ตำลึง = 37.5 กรัม

ตารางที่ 2 ปริมาณฝิ่นที่ส่งจากต่างประเทศระหว่าง พ.ศ. 2411-2450⁽³⁷⁾

พ.ศ.	ปริมาณที่ฝิ่นที่ส่งจากต่างประเทศต่อปี	
	หีบ	ตัน*
2441	1,520	91.20
2442	1,304	78.24
2443	1,567	94.02
2444	1,472	88.32
2445	1,445	86.70
2446	1,539	92.34
2447	2,398	143.88
2448	1,506	90.36
2449	641	38.46
2450	1,385	83.10

* อัตราที่ใช้คำนวณ 1 หีบ = 60 ก.ก. อัตรานี้เป็นอัตราน้ำหนักต่อหีบของฝิ่นจากอินเดีย ที่รายงานในจดหมายเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ทูลพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าไทรทศประพันธ์ ผู้ทำการแทนเสนาบดีกระทรวงต่างประเทศ 30 สิงหาคม 2466⁽³⁹⁾

(ประมาณ 1.12 ตัน) ในบริเวณกรุงเทพฯ ฯ และ 11,797 ตำลึงเศษ (ประมาณ 0.44 ตัน) ในหัวเมือง⁽⁴³⁾

ความซับซ้อนของการค้าฝิ่นเถื่อนที่เป็นภาระต่อการปราบปราม อันเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในรัชกาลนี้คือ เจ้าภาษีประมุขไปจากรัฐ ลักลอบซื้อฝิ่นเถื่อน⁽⁴⁴⁾ และพวกเจ้าภาษีซึ่งยกยอกฝิ่นที่อยู่ในความครอบครองของตน ตอนหมดกำหนดสัญญาการค้าที่ประมุขไว้ ไม่ส่งคืนให้รัฐตามกฎหมาย⁽⁴⁵⁾ แล้วนำมาค้าเถื่อนหากำไรเป็นส่วนตัว^(46,47) นอกจากนี้ยังมีปัญหาการค้าฝิ่นข้ามเขตที่ประมุขไว้ระหว่างเจ้าภาษีฝิ่นด้วยกันเองอีก⁽⁴⁸⁾ ความยุ่งยากในการปราบปรามมิได้มีแต่เฉพาะจากลักษณะการค้าเถื่อนที่เปลี่ยนแปลงเท่านั้น ยังเนื่องมาจากเจ้าพนักงานขาดความรู้และประสบการณ์ด้วยจึงจะเห็นได้จากบันทึกการประชุมเสนาบดีสภา วันที่ 3 มกราคม ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450) ความว่า

....การตรวจฝิ่นเถื่อนในกรุงเทพฯ ฯ แบ่งเป็นสองอย่าง คือ การตรวจเรือเมล์ กรมศุลกากร เป็นเจ้าหน้าที่ตั้งแต่แรกจัดการมาถึงเวลานี้ทางเรือเมล์ได้ 18,400 คำลึงเศษ ตามที่กรมศุลกากรจัดขึ้นเป็นที่พอใจมาก ส่วนการตรวจร้านขายฝิ่นย่อยแลสืบทางลับเป็นหน้าที่กองตะเวนสรรพากรสังเกตเห็นว่า ผู้ครึ่งเจ้าภาษีจัดไม่ได้ เพราะผู้ตรวจไม่มีความรู้ และความชำนาญ....⁽⁴⁹⁾

การเปลี่ยนแปลงลักษณะปัญหาเสพติคประเภทฝิ่นที่เป็นลักษณะใหม่ในสมัยนี้คือ การลักลอบค้าผ่านระบบการรักษาพยาบาลของแพทย์ การแพทย์แผนปัจจุบันซึ่งเจริญรุ่งเรืองขึ้นมากในสมัยนี้คงจะทำให้เกิดการจำหน่ายยาโรคแพร่หลายมากขึ้น ผู้ค้าเถื่อนจึงถือโอกาสนำฝิ่นมาเปลี่ยนรูปเป็นยารักษาโรค และนำเข้ามาจำหน่ายในประเทศ ดังปรากฏ ในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเรื่อง ประกาศห้ามมิให้นำยาอีและยาผสมฝิ่นเข้ามาขายในราชอาณาจักรสยาม รัตนโกสินทร์ศก 120 ความว่า

....ทุกวันนี้มีผู้นำยาเม็ดผสมฝิ่นต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า ยาอี เข้ามาจำหน่ายในพระราชอาณาเขตสยามเป็นอันมาก ผู้บรรทุกเข้ามายื่นบาญชีต่อกรมศุลกากรว่าเป็นยาบำบัดโรคต่าง ๆ ครั้นเมื่อได้เอายาเหล่านั้นให้แพทย์แลผู้ชำนาญการตรวจสอบแยกธาตุดู แพทย์แลผู้ชำนาญเหล่านั้นได้ยื่นรายงานว่า ยาอีเหล่านั้นได้ปนฝิ่นอยู่ด้วยเป็นอันมากและยาอีที่ได้ซื้อขายกันอยู่ ก็ขายให้แก่ผู้สูบฝิ่นบริโภคแทนสูบฝิ่นอย่างเดียว เพราะราคาถูก ด้วยฝิ่นที่ปนอยู่ในยานั้นมิได้เสียภาษีแต่มีอัตราเหมือนอย่างฝิ่นอื่น ๆ เพราะฉะนั้นจึงทรงพระราชดำริเห็นว่าผู้ซึ่งบรรทุกยาอีเหล่านั้นเข้ามาจำหน่ายมีประสงค์อย่างเดียวกันที่จะขายฝิ่นเถื่อน โดยอุบายในพระราชอาณาจักร....⁽⁵⁰⁾

นอกจากนี้ยังมีผู้ใช้มอร์ฟินซึ่งเป็นยาแผนปัจจุบันเสพแทนฝิ่นด้วย การเสพมอร์ฟินจะเริ่มมีขึ้นเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน แต่คงจะมีผู้เสพมากขึ้นพอสมควร เพราะรัฐบาลได้เริ่มควบคุมการนำมอร์ฟินเข้ามาจากต่างประเทศเมื่อ พ.ศ. 2449 ดังปรากฏในประกาศของสถานทูตอังกฤษว่า

....whereas there are now appearing at the customs, importations of morphia so large that his Siameses Majesty's Government are unable to suppose that it can be intended for medicinal purposes, his Siamese Majesty's Government have expressed their intention to exercise considerable strictness in and make more precise provisions regarding the admission of the drug in a manner applicable to importers of all nationalities without discrimination....⁽⁵¹⁾

และรัฐบาลได้ออกประกาศห้ามมิให้นำยามอร์ฝิ่นเข้ามาในประเทศเมื่อ พ.ศ. 2451⁽⁵²⁾ ทั้งที่ได้เริ่มควบคุมไปแล้ว การใช้มอร์ฝิ่นก็คงจะยังไม่ลดน้อยลง ยิ่งไปกว่านั้นยังมีการเสพด้วยวิธีรุนแรงกว่าแต่ก่อน คือ ใช้วิธีฉีด ดังปรากฏในประกาศกระทรวงมหาดไทย ความว่า

....ในเวลานี้ราษฎรในมณฑลภูเก็ต พวกนี้ประพฤติใช้ยามอร์ฝิ่นผสมกับยาพิษอย่างอื่นฉีดเข้าในร่างกายแทนสูบฝิ่นเป็นอันมาก ทำให้ร่างกายของราษฎรทุพพลภาพ แลแผลเข็มที่แทงนั้นมักเกิดเป็นพิษถึงต้องตัดฝ่า....⁽⁵³⁾

ในตอนนั้นยังพบการค้าเถื่อนของมอร์ฝิ่นแบบพิสดาร โดยร้านขายยาชาวต่างประเทศด้วย ดังข้อความในหนังสือของ อธิบดีกรมศุลกากร ถึง Mr. Williamson ที่ปรึกษาราชการกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2457)

....ได้พบวิธีลักลอบเอามอร์ฝิ่นเข้ามาอีกทางหนึ่ง คือ เมื่อวันที่ 13 เดือนนี้ กองหนังสือ register ส่งมาจากเกาะลอนดอน ถึง นายแบริง บ้านหม้อ คิสเป็นซารี กรุงเทพฯ ซองแตกออกที่ออฟฟิสไปรษณีย์ที่ 2 เจ้าพนักงานไปรษณีย์เห็นในซองมีผงขาว ๆ จึงได้แจ้งความให้กรมศุลกากรทราบ กรมศุลกากรได้ส่งผงขาว ๆ นั้นไปให้หมอตรวจว่าเป็นมอร์ฝิ่นหรือไม่ ตั้งแต่วันนั้นมาจนถึงบัดนี้ กรมนี้ได้ตรวจจากหนังสือบรรจุของคล้ายคลึงกันกับที่ได้พบซองแตกได้ถึง 50 ซอง กับ 2 ห่อ รวมเป็นน้ำหนัก 25 ปอนด์ 10 ออนซ์ และได้ทราบความจากกรมไปรษณีย์ว่าซองหนังสืออย่างนี้ เจ้าพนักงานเข้าใจว่าเป็นซองหนังสือธรรมดา ได้เริ่มมีเข้ามาตั้งแต่เดือนมิถุนายน สกนี้ และเจ้าพนักงานได้ส่งให้กับผู้รับไป 100 ซองเศษ ประมาณน้ำหนัก 50 ปอนด์เศษ เวลานั้นกำลังได้สวนจัดการฟ้องผู้รับอยู่ จึงแจ้งความมาให้ท่านทราบเพื่อทางคำริสำหรับกฎหมายห้ามผู้นำเอามอร์ฝิ่นเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งคงจะมีผู้คิดย้ายลักลอบนำเข้ามาโดยวิธีต่าง ๆ....⁽⁵⁴⁾

ทั้งฝิ่นและมอร์ฝิ่นเป็นยาที่มีประสิทธิภาพสูง และมีจำหน่ายในลักษณะเป็นยารักษาโรคตามร้านขายยาด้วย การควบคุมจึงมีความยากลำบากแตกต่างออกไปจากการค้าเถื่อนทั่วไป ดังปรากฏในความคิดเห็นของอธิบดีกรมสาธารณสุขในจดหมายถึง เจ้าพระยาวิชิตรวงศ์วุฒิไกร เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ

....but I must come to the conviction that the very good regulation being enforced in Singapore and in other countries against the illegal sale of opium

and morphium, are not suitable for Bangkok, because there is here not a good control over the ability and the scrupulousness of many shopkeepers, who write on their firm the name "Dispensary".

A way to reduce the large abuse of opium and morphine, would be a high duty on that. But it would be to fear that also the use of opium and morphium for purposes would be reduced by too strong laws as well as by too high prices of such medicines. In a cholera country as Siam it would be funny to reduce the sale or to increase the price excessively on such important medicines against the Cholera. I mean it would be in the Cholera town with its very bad drinking water supply, of more important that the poor people get the Cholera medicine at the cheapest price than that the treasury makes a big profit with the cholera medicine....⁽⁵⁵⁾

การค้าฝิ่นที่มิชชั่นอยู่ทั่วไป นอกจากจะสร้างปัญหาการค้าเถื่อนให้ต้องปราบปรามกันแล้ว ยังสร้างปัญหาโจรผู้ร้ายให้ปราบปรามด้วย โดยเฉพาะในบริเวณกรุงเทพฯ ดังความในหนังสือของหลวงศิริสมบัติ ข้าหลวงผู้ช่วยแถบปลัดเมืองสงขลา กราบทูลพระเจ้านั่งยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ว่า

....ด้วยตามที่รัฐบาลจะคิดจัดการระบัตครอนโจรผู้ร้ายในมณฑลกรุงเทพฯ ให้น้อยลงนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าว่า ในพระราชบัญญัติภาษีฝิ่นปีจุลศักราช 1233 กับพระราชบัญญัติที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าเพิ่มเติมเป็นกฎหมายภาษีฝิ่นปีรัตนโกสินทรศก 109 ซึ่งคงใช้สำหรับภาษีฝิ่นทั้งปวงนั้นยอมเป็นทางทำให้เจ้าภาษีฝิ่นเข้าใจลงเนื้อเหนอเองโดยที่เจ้าภาษีฝิ่นมณฑลกรุงเทพฯ ตั้งลูกร้านและโรงสำหรับให้คนจรสูบฝิ่นถึง 500 โรงเศษ ในจำนวนโรงชายฝิ่นทั้งปวงมักปล่อยให้ชุ่มชอนอยู่ตรอกซอกถนนอันเป็นที่ลับตาต่าง ๆ พวกคนพาลเหล่านั้นหลีกเร้นไปเอาไครย์ชุ่มชอนนอนอยู่ตามโรงยาฝิ่นเป็นนิจ เพราะพวกเหล่านี้ร้ายไปชื้อฝิ่นสูบแล้วเลยนอนเอาไครย์อยู่ตามโรงฝิ่น พอได้เวลาโอกาสอันดีแล้วก็ออกจากโรงฝิ่นแอบแฝงไปทำโจรกำต่าง ๆ เบียดเบียนราษฎรอยู่เป็นนิจ การที่เป็นเหตุใหญ่เรื่องโจรผู้ร้าย ซึ่งรัฐบาลต้องชวนชวยใช้จ่ายเงินแผ่นดินเพิ่มเติมในกองรักษา โดยที่ได้ทรงพระกรุณาแก้ราษฎรต้องจำเป็นรับจัดอยู่ ก็ยังหาใครจะเรียบร้อยได้ไม่....⁽⁵⁶⁾

ตามกฎหมาย ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้สูบฝิ่นได้คือคนจีน กลุ่มคนจีนที่สูบฝิ่นเป็นลูกค้าประจำของโรงยาฝิ่นก็คือพวกกรรมกรแรงงานนั่นเอง ด้วยเหตุนี้การค้าฝิ่นจึงมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจพื้นฐานของกรรมกร จึงจะเห็นได้จากฎีกาของเจ้าภาษีฝิ่นกรุงเทพฯ ๖ กราบบังคมทูลรัชกาลที่ 5 ความว่า

....ในจำนวนบริษัทโกสินทรศก 110 ที่ข้าพระพุทธเจ้ารับพระราชทานทำภาษีฝิ่นนี้ เป็นการจำเป็นด้วยฝนแล้งต้นปีเข้าแพง โรงสีไฟ โรงสีในคลองผดุง โรงเลื่อยไม้ และเรือไต้ เรือลอม ก็ต้องหยุดไม่มีการจะทำ สินค้าต่าง ๆ ที่จะซื้อขายก็น้อยลงเป็นอันมาก ภาษีของหลวงคือภาษีเข้า และภาษีศุลกากรที่เก็บเงินภาษีได้ในจำนวนบริษัทโกสินทรศก 110 นี้ เก็บได้น้อยกว่าจำนวนบริษัทโกสินทรศก 109 หลายเท่า แลพวกจีนที่รับจ้างในโรงสีไฟ โรงสีในคลองผดุง โรงเลื่อยไม้ แลเรือไต้ เรือลอม ประมาณคนหมื่นเศษ หมายคนทำมาหากินไม่ เป็นการขัดสนลงเป็นอันมาก พวกจีนที่สูบฝิ่นมากก็ต้องผ่อนสูบให้น้อยลงเพราะเป็นการขัดสนเช่น ฝิ่นจึงจำหน่ายหาออกได้มากไม่....⁽⁵⁷⁾

การค้าและสูบฝิ่นที่พัวพันอย่างซับซ้อนกับปัญหาทางสังคม และเศรษฐกิจของประเทศ เห็นได้ชัดเป็นพิเศษในมณฑลกุเกิต ซึ่งมีการจำหน่ายฝิ่นมากกว่ามณฑลอื่น ๆ ในประเทศนอกจากกรุงเทพฯ ๖ อัตราภาษีฝิ่นที่รัฐเก็บได้จากมณฑลกุเกิตสูงถึงประมาณ 1/4 ของกรุงเทพฯ ⁽⁵⁸⁾ สถานการณ์ที่ซับซ้อนนี้ จีนบาบ่าเทียมฮกซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ในกุเกิต ได้เขียนเป็นฎีกาถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้อย่างถี่ยาว เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2440) ความในฎีกาโดยย่อมีอยู่ว่า เมื่อประมาณ 30 ปีมาแล้ว ผู้รับทำภาษีในเมืองกุเกิต จำหน่ายฝิ่นในราคา ถูก ทำให้ราษฎรไทย จีนต่างเมืองพากันอพยพเข้ามาประกอบอาชีพค้าขาย และเป็นลูกจ้างทำเหมืองกันมาก ทำให้กิจการทำเหมืองเจริญขึ้นมากเป็นเหตุให้รัฐได้ภาษีแร่ดีบุกเป็นอันมากด้วย และสินค้าออกของเมืองกุเกิตมีแต่ดีบุกเท่านั้น ต่อมาเมื่อรัฐบาลทำการค้าฝิ่นเองเพราะไม่มีผู้รับผูกขาด ฝิ่นจำหน่ายด้วยราคาแพงขึ้น ราษฎรไทยจีนต่างเมืองพากันอพยพออกไปจากเมืองเสียมาก จนจำนวนพลเมืองลดลง ครั้นปี ร.ศ. 117 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เสด็จไปตรวจราชการ เห็นการทำเหมืองชบเซาเพราะขาดลูกจ้าง จึงดำริให้เงินหัวหน้านายเหมืองไปจัดหาเงินใหม่ มารับจ้างทำเหมืองเพิ่มขึ้น ต่อมาในปี ร.ศ. 118 การจำหน่ายฝิ่นยังตั้งราคาสูงขึ้นไปอีก เป็นเหตุให้การเก็บภาษีดีบุกตกต่ำไปด้วย พวกราษฎรที่อพยพออกพากันไปทำงานเหมืองที่เมืองเประ ซึ่งอยู่ในความปกครองของอังกฤษ เพาะราคฝิ่นที่นั่นถูกกว่าราคาฝิ่นในกุเกิตมากกว่า 2 เท่า นอกจากนี้ความ

ในฎีกายังชี้แจงให้เห็นนโยบายของอังกฤษ ที่ใช้วิธีกำหนดราคาจำหน่ายฝิ่นในประะให้ถูกกว่าเมืองบีนัง ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกัน ราคาฝิ่นในบีนังนั้นรัฐบาลอังกฤษกำหนดราคาจำหน่ายฝิ่นสูงเท่า ๆ กับที่ภูเก็ต ด้วยเหตุนี้การทำเหมืองแร่ในประะจึงมีความเจริญ เพราะมีลูกจ้างแรงงานทำเหมืองมากเพียงพอ⁽⁵⁹⁾

รายได้จากภาษีอากรฝิ่นที่มากมายจนถึงระดับที่ประเทศได้อาศัยเป็นกำลังทรัพย์สำคัญสำหรับดำเนินการพัฒนาประเทศ ไม่ได้ทำให้รัชกาลที่ 5 ทรงลืมนั้นตราয়อันมหาศาลที่ฝิ่นกำลังสร้างให้ประเทศในปลายรัชกาล (พ.ศ. 2451) ขณะที่กำลังเริ่มเปลี่ยนแปลงระบบการค้าฝิ่นครั้งสุดท้ายในรัชกาลนี้ โดยรัฐบาลเริ่มทำการค้าเองโดยไม่อาศัยการประมุขผูกขาดจากเจ้าภาษี รัชกาลที่ 5 ได้มีพระราชกระแสรับสั่งแก่กรมหมื่นจันทบุรี เมื่อวันที่ 5 กันยายน ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) ว่าพระองค์มีพระราชประสงค์จะเลิกการสูบฝิ่นภายในประเทศให้หมดจนได้⁽⁶⁰⁾ คณะเสนาบดีที่ทำหน้าที่บริหารการปกครองประเทศเองก็มีความคิดเห็นเช่นเดียวกับพระราชดำริ ดังนั้นในขณะเดียวกันกับที่วางแผนจัดระบบการค้าฝิ่นใหม่ จึงได้มีการวางแผนขั้นต้นให้เลิกการสูบฝิ่น ดังข้อความในบันทึกรายงานการประชุมเสนาบดีสภา ซึ่งรัชกาลที่ 5 ทรงประทับเป็นองค์ประธาน ในวันที่ 14 กันยายน ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) ว่า

....มีกระแสว่า เลิกใน 20 ปี ได้ดีกว่าไม่ได้

กรมหลวงดำรงว่า ต่ำกว่า 20 ปีเลิกยังไม่ได้ คือ โปลิตีที่จะเลิกนั้นผ่อนคนใหม่ที่ยังไม่เคยสูบไม่ให้สูบ เงินหลวงก็ไม่ลดมาก ค่อย ๆ ลด

รับสั่งว่า จะมีข้อขัดข้องอะไรข้างน่าบ้าง ได้ตรวจดูตลอดแล้ว ฤ

กรมหลวงดำรงกราบทูลว่า แลไม่เห็นมีข้อขัดข้อง

มีพระกระแสว่า ให้เลิกดีกว่าให้เงินขึ้น แต่อย่าให้เงินลดโครมครามมาก ค่อยลดค่อยไป

กรมหลวงดำรงอธิบายต่อไปว่า ใน 4 ปีมานี้ คนสูบฝิ่นมากขึ้นกว่าเดิมอีกเท่าหนึ่ง ถ้าปล่อยไปคนจะสูบฝิ่นเสียเป็นพันเมือง เป็นการขาดกำลังบ้านเมือง ถึงกับจะเอาอินดิเป็นเคนต์ไว้ไม่ได้ สังเกตดูเงินฝิ่นขึ้นมากเพราะคนสูบมาก มีเรื่องมอเพี้ยอีกอย่างหนึ่ง เดียวนี้มีคนใช้มากขึ้นและห้ามยาก เพราะเป็นพวกยาไม่เสียภาษี คนหันไปกินมอเพี้ยแทนฝิ่นเสียมาก ถึงจะไม่คิดเลิกฝิ่น ค่อยไปเมื่อคนใช้มอเพี้ยมากเงินฝิ่นก็คงลดลง ถ้าเราคิดห้ามฝิ่นแล้ว การที่จะคิดห้ามมอเพี้ยก็สะดวก วิธีที่จะเลิกฝิ่นนั้น เลิกยกงส์เสียให้หมด คงไว้แต่โรงย่อย รัฐบาลคอนโทรลโรงย่อยให้หมด อาจจะได้เก็บจำนวนคนสูบฝิ่นได้หมด แลห้ามคนที่ไม่เคยสูบได้ อีกอย่างหนึ่งออกพระราชบัญญัติว่าคนคองโทษ เข้าคุก

ตารางเป็นคนสูบฝิ่นต้องเอาตัวรักษาให้อดฝิ่นก่อนจึงปล่อย แต่ข้อสำคัญนั้นอย่าให้คนใหม่ที่ไม่เคยสูบฝิ่นสูบได้ จัดอย่างนี้เห็นว่าเงินหลวงไม่ตก

รับสั่งว่า ต้องทำให้แข็งแรงในการที่จะเลิกฝิ่นเหมือนอย่างที่จะเลิกบ่อนเบี้ย

พระราชทานพระกระแสตอบกรมหมื่นจันทบุรีว่า คิดการเพื่อจะเลิกฝิ่นให้จัดการในทางนี้ให้ปรากฏว่านโยบายของรัฐบาลจะห้ามคนสูบฝิ่นในภายหน้า จะพยายามไปจนสำเร็จ....⁽⁶⁰⁾

ใน พ.ศ. 2452 เกิดการประชุมระหว่างชาติที่เรียกว่า **International Opium Commission** ที่เซี่ยงไฮ้ เป็นจุดเริ่มต้นของความพยายามในระดับระหว่างชาติที่จะควบคุมปัญหาฝิ่นในประชากรของโลก เรื่องที่ประชุมเกี่ยวกับการประเมินสถานการณ์ทางการค้า และใช้ฝิ่นในประเทศต่าง ๆ ซึ่งเข้าร่วมประชุมเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ปัญหา ประเทศไทยได้เข้าร่วมในการประชุมนี้ด้วย คณะผู้แทนของประเทศไทยที่ไปร่วมประชุมได้รับมอบเรื่องราวจากรัฐบาลไปรายงานในที่ประชุมหลายประการ เนื้อความที่น่าสนใจ และนอกเหนือไปจากรายการต่าง ๆ ที่สรุปมาแล้วข้างต้น คือ รัฐบาลให้รายงานว่ามี การปลูกฝิ่นเล็กน้อยตามภูเขาในภาคเหนือโดยชาวไทยภูเขา การผลิตมีเพื่อการใช้ในชุมชนผู้ผลิตเอง และปริมาณที่ผลิตได้น้อยมากจนไม่มีความหมาย ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงประสงค์ที่จะให้ที่ประชุมเข้าใจว่าประเทศไทยไม่ใช่ประเทศที่อยู่ในฐานะผู้ผลิตฝิ่น ฝิ่นที่ใช้ในประเทศไทยนั้นส่งมาจากประเทศอินเดีย และประเทศจีน ในด้านการควบคุม และแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ มีประเด็นเรื่องราว ดังปรากฏในข้อวิจารณ์ต่าง ๆ ในการประชุมเสนาบดีสภาที่เสนอมาแล้วข้างต้น

บทที่ 2 ปัญหาเสพติดในศตวรรษแรกของกรุงรัตนโกสินทร์

ก. ลักษณะปัญหา

ฝิ่นสร้างปัญหาให้ประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ปัญหาจะหนักหนาสาหัสประการใดไม่ปรากฏหลักฐานชัดเจน แต่ก็คงจะมากพอสมควร จึงทำให้พระมหากษัตริย์สมัยกรุงศรีอยุธยาพยายามแก้ปัญหาโดยห้ามปรามการค้าขาย และลงโทษผู้สูบฝิ่นมาโดยตลอด ถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ บ้านเมืองเพิ่งจะสร้างใหม่ ปัญหาฝิ่นคุดงบอยู่ แต่ก็คงจะไม่นานนักก่อนที่จะเริ่มมีการสูบฝิ่นขึ้นบ้าง สมัยรัชกาลที่ 2 บ้านเมืองมีความสงบและเจริญขึ้น ปัญหาฝิ่นก็เริ่มปรากฏให้เห็นด้วย คงจะไม่ผิดพลาดที่จะอนุมานว่า ฝิ่นที่ก่อปัญหาขึ้นเป็นฝิ่นที่หลั่งไหลเข้ามาจากต่างประเทศ

การที่ผู้เสพติดมากขึ้นเป็นอุปสงค์เกื้อหนุนให้ผลกำไรการค้าฝิ่นสูงขึ้น และกระตุ้นให้เกิดอุปทานที่ผิดกฎหมายเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว ถึงสมัยรัชกาลที่ 3 การสูบฝิ่นยิ่งแพร่ระบาดมากขึ้น ลูกหลานเข้าไปจนถึงกลุ่มข้าราชการผู้ใหญ่ชั้นเจ้าเมือง เกิดกลุ่มข้าราชการทุจริตสมคบกับผู้ค้าเถื่อนหาผลประโยชน์ใส่ตน เป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบ เกิดจลาจลจากกลุ่มผู้ค้าเถื่อนขึ้นตามหัวเมืองต่างๆ เป็นหลายแห่ง ลักษณะปัญหาสังคมซึ่งดั้งเดิมมีแต่การโจรกรรมที่ประกอบโดยผู้เสพติดฝิ่น ก็พอกพูนทับถมด้วยปัญหาที่สืบเนื่องมาจากกลุ่มอิทธิพลที่ค้าฝิ่นเถื่อน ปัญหาที่เพิ่มขึ้นสร้างความกระทบกระเทือนให้ประเทศในด้านการสูญเสียกำลังคน และกำลังทรัพยากรในการปราบปรามเป็นอันมาก

ในตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 3 ประเทศทางตะวันตกเริ่มแผ่ขยายมาทางประเทศตะวันออกมากขึ้น การแสวงหาผลประโยชน์ขยายตัวจนกลายเป็นการสร้างอาณานิคมเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ให้มากขึ้นไปอีก อิทธิพลของประเทศตะวันตกเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของประเทศไทยที่ต้องคอยระมัดระวัง ในเวลาเดียวกัน ประเทศไทยก็มีการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้นด้วย ฝิ่นซึ่งเป็นของผิดกฎหมายห้ามนำเข้ามาในประเทศ แต่เป็นสินค้าหลักอย่างหนึ่งของชาวต่างประเทศก็สวมรอยแทรกซึมผ่านเข้ามาทางขบวนการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศ การค้าฝิ่นเถื่อนซึ่งเกิดมากขึ้นทำให้เงินตราของประเทศรั่วไหลออกนอกประเทศเป็นจำนวนมาก จนเกิดเป็นปัญหาต่อการบริหารประเทศ

ในปีซึ่งรัชกาลที่ 4 ขึ้นครองราชย์ ปัญหาต่างๆ ที่ทวีความซับซ้อนมากขึ้น จนเป็นปัญหาสังคมที่รุนแรง ถูกนำมาตั้งเป็นเหตุผลในการเปลี่ยนนโยบายจากการห้ามค้าและเสพฝิ่นเป็นอนุญาโตให้มีการค้าและเสพภายในประเทศเฉพาะคนจีน ในระยะเวลา 4 ปีต่อมา การค้าฝิ่นยังได้รับแรงกระตุ้นจากการตกลงสัญญาการค้าระหว่างประเทศไทยและอังกฤษ ซึ่งยอมให้อังกฤษนำฝิ่นเข้ามาจำหน่ายต่อเจ้าภาษีโดยไม่มีข้อจำกัดอื่นใด อังกฤษเป็นกลุ่มที่ทำการค้าฝิ่นอยู่แล้ว ข้อตกลงยินยอมให้ค้าฝิ่นจึงเปรียบเสมือนเปิดโอกาสอย่างเต็มที่ให้ฝิ่นเข้าประเทศ การควบคุมให้การค้าและเสพฝิ่นในประเทศจำกัดอยู่เฉพาะคนจีนย่อมจะไม่ทั่วถึงเป็นธรรมดา เมื่อเป็นเช่นนั้นการติดฝิ่นจึงลุกลามมากขึ้นจนถึงมีพระภิกษุสามเณรติดฝิ่นด้วย สืบเนื่องด้วยฝิ่นกลายเป็นสินค้าถูกกฎหมาย และควบคุมโดยรัฐบาล ฝิ่นจึงเริ่มสร้างรายได้ให้ประเทศในสมัยนี้ และต่อมารายได้ของประเทศจากฝิ่นก็เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนถึงขั้นเป็นรายได้สำคัญประการหนึ่งของประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5

การคำนวณเดือนที่รัฐหวังว่าจะลดน้อยลงเนื่องจากอนุญาตให้มีการค้าโดยถูกต้องตามกฎหมายก็ไม่เกิดขึ้นตามที่คาดไว้ในทางตรงกันข้ามการคำนวณเดือนกลับเพิ่มขึ้นแข่งกับระบบการค้าที่ถูกต้องตามกฎหมาย จนกระทั่งเจ้าภาษีซึ่งเป็นตัวกลางที่รัฐให้รับผิดชอบการค้าตลอดขบวนการขาดทุนในตอนต้นสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อขาดทุนเจ้าภาษีจึงขอเลิกดำเนินการค้า ทำให้รัฐต้องเข้ามามีส่วนร่วม ในฐานะเป็นผู้ดำเนินการค้าเอง เพราะไม่อาจจะยอมให้ประเทศขาดรายได้จำนวนมากที่ได้รับจากการคำนวณ บทบาทของรัฐในฐานะเป็นผู้ดำเนินการค้าผันที่ตั้งต้นจากเป็นผู้รับซื้อ แล้วส่งต่อให้กลุ่มเจ้าภาษีทำหน้าที่ดำเนินการจำหน่ายให้ผู้เสพค่อย ๆ เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนในปลายรัชกาล รัฐทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการค้าเองตลอดขบวนการ ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการค้าฝิ่นอยู่เรื่อย ๆ ก็ยังคงสืบเนื่องมาแต่การค้าฝิ่นเดือนนั่นเอง เมื่อรัฐมีฐานะเป็นผู้ดำเนินการ รัฐก็ต้องสร้างระบบการค้าขึ้นใหม่ การสร้างระบบการค้าใหม่ก็ด้วยประสงค์จะหารายได้ เมื่อมีระบบการค้าสมบูรณ์ขึ้น รัฐก็ยังมีรายได้จากการคำนวณมากขึ้น จนกระทั่งในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 รายได้จากการคำนวณสูงถึงประมาณ 1 ใน 5 ของรายได้ทั้งหมดของประเทศ

การค้าฝิ่นของรัฐที่ได้รับการพัฒนาตลอดเวลา สร้างกลุ่มประชากรที่ติดฝิ่นให้มีจำนวนมากขึ้น ปัญหาที่ผู้ติดฝิ่นสร้างให้สังคมส่วนรวมก็ขยายตัวตามไปด้วย ที่เห็นได้ชัดคือ เกิดโจรผู้ร้ายมากขึ้น สถานที่จำหน่ายฝิ่นของรัฐกลายเป็นแหล่งมั่วสุมของอาชญากร กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน ซึ่งทำหน้าที่ดำเนินการคำนวณก็มีผู้ทุจริตแทรกซึมอยู่ทั่วไป ปัญหาสังคมประการหนึ่งที่ไม่อาจจะประเมินความรุนแรงได้เลย คือผลกระทบต่องค์ส่วนรวมที่เนื่องมาจากกลุ่มกรรมกรแรงงานที่มีการติดฝิ่นกันมาก การพัฒนาประเทศย่อมต้องอาศัยแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญ เมื่อกลุ่มกรรมกรติดฝิ่นมากจึงเกิดปัญหาแรงงานที่ซบซ้นเช่นที่ปรากฏใน เรื่องราวซึ่งเกิดขึ้นที่จังหวัดภูเก็ตดังได้กล่าวมาแล้วตอนต้น

การเสพติดมอร์ฟีนซึ่งระบาดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นลักษณะใหม่ของปัญหาเสพติดมอร์ฟีนเป็นสารเสพติดที่เตรียมจากฝิ่น นำเข้ามาในประเทศโดยวงการแพทย์ เพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาล แต่กลับกลายเป็นสินค้าที่สร้างผลกำไรให้ผู้ค้าเถื่อน และเพิ่มปัญหาเสพติดให้แก่สังคมเป็นทวีคูณ ปัญหาฝิ่นซึ่งยุ่งยากจนแก้ไม่ตกอยู่แล้วยิ่งซบซ้นขึ้นจนประเมินไม่ได้ว่า ความสูญเสียอันมหาศาลเพียงใด คำวินิจฉัยความรุนแรงของปัญหา ซึ่งกรมพระยาดำรงราชานุภาพกล่าวในที่ประชุมเสนาบดีว่า สถานการณ์ที่มีผู้เสพติดมาก ๆ เช่นนี้ อาจจะมีผลกระทบกระเทือน

ต่อประเทศถึงขั้นไม่สามารถรักษาเอกราชไว้ได้ เป็นข้อบ่งชี้ชัดเจนที่สุดถึงความประจักษ์แจ้งในปัญหาที่ประเทศกำลังเผชิญอยู่ ของกลุ่มผู้บริหารประเทศ

สถานภาพของประเทศในขณะนั้นอยู่ในลักษณะ **ติดการก้ำยาเสพติดอย่างเลิกไม่ได้** รายได้จากการค้าฝิ่นซึ่งเป็นหลักกำประกันเศรษฐกิจของประเทศมีความสำคัญกว่าปัญหาสังคมอื่น ๆ ทั้งหมดที่เกิดขึ้นรัฐจึงจำเป็นต้องเลือกแนวทางดำเนินการค้าฝิ่นต่อไปเรื่อย ๆ เพื่อให้การบริหารงานทั้งประเทศดำเนินไปได้ และมีความเจริญพอสมควร สถานการณ์นั้นไม่แตกต่างไปจากผู้ติดยาเสพติดที่สำนึกคิดว่า **การเสพยาเสพติดนั้นเป็นการทำลายตัวเอง แต่ก็ไม่อาจยุติพฤติกรรมที่ทำลายตนเองได้**

ข. การแก้ไขปัญหา

ในสมัยรัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 นโยบายหลักในการแก้ปัญหาคือการห้ามค้า และเสพยาฝิ่นมาตรการที่ใช้คือ การออกกฎหมายห้ามปราม และดำเนินการปราบปรามการค้าฝิ่นซึ่งเป็นอุปทานหลักของปัญหาเป็นส่วนใหญ่ นโยบายนี้เจริญรอยต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยา แม้ว่ากฎหมายต่าง ๆ ที่ออกในช่วงเวลานี้จะห้ามการเสพยาฝิ่น ข้อมูลต่าง ๆ ที่ค้นคว้าได้ยังปราศจากหลักฐานที่แสดงถึงการปราบปรามผู้เสพยาฝิ่น ในทางตรงกันข้าม ข้อความในกฎหมายกลับแสดงเจตนาผ่อนผันให้ผู้ติดยาฝิ่นมีโอกาสกลับตัว แนะนำแนวทางการรักษาตัวเอง โดยวิธีลดปริมาณฝิ่นที่สูบลงวันละเล็กละน้อยจนกว่าจะเลิกได้ ทั้ง ๆ ที่ทราบว่าผู้ติดยาฝิ่นจะเลิกเสพยาฝิ่นได้ยาก และผู้ติดยาฝิ่นมักจะกระทำโจรกรรม ยิ่งไปกว่านั้น ยังอนุญาตให้ข้าราชการซึ่งติดยาฝิ่นแต่เลิกได้ คงรับราชการต่อไปได้ดังเดิม⁽⁸⁾

เป้าหมายของการปราบปรามมุ่งที่การค้าฝิ่นเถื่อนเป็นหลัก การดำเนินการปราบปรามในสมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 2 ไม่ค่อยมีหลักฐานให้ศึกษา แต่ในสมัยรัชกาลที่ 3 หลักฐานต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงการปราบปรามอย่างรุนแรง ทั้งนี้เพราะการค้าฝิ่นเถื่อนมีมากขึ้น และมีข้าราชการทุจริตสมคบด้วย จนเกิดเป็นกลุ่มอิทธิพลที่สร้างปัญหาให้สังคมมากมาย การฆ่าผู้สมคบกันค้าฝิ่นเถื่อนเป็นร้อยเป็นพัน คงจะต้องทราบกันทั่วทั้งแผ่นดิน แต่กระนั้นการค้าฝิ่นเถื่อนก็ยังคงมีอยู่ตลอดมา ในตอนปลายสมัยรัชกาลที่ 3 การปราบปรามเริ่มประสบอุปสรรคจากเรื่องความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ผู้ค้าฝิ่นเถื่อนได้รับความคุ้มครองจากชาวต่างประเทศที่มีอิทธิพลสูง ความ

จำเป็นที่จะต้องระมัดระวังความมั่นคงปลอดภัยของประเทศเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้การปราบปรามต้องล้มเหลว

เมื่อรัชกาลที่ 4 เปลี่ยนนโยบายเป็นอนุญาตให้ค้า และเสฟฝิ่นได้ในกลุ่มคนจีน ข้อความในกฎหมายบ่งว่า ประเด็นหลักที่พิจารณาเป็นข้อสนับสนุนให้เปลี่ยนนโยบายมีเพียง 2 ประการ คือ ความล้มเหลวของการปราบปราม ซึ่งคงจะรวมถึงความสูญเปล่าทางทรัพยากรที่ต้องใช้ไปด้วย และผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เนื่องมาจากการค้าฝิ่นเถื่อนทำให้เงินตรารั่วไหลออกไปนอกประเทศมาก มิได้มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสัมพันธ์กับต่างประเทศ หรือเรื่องความมั่นคงของประเทศ รวมอยู่ด้วย การตกลงสนธิสัญญากับอังกฤษ ยอมให้นำฝิ่นเข้ามาขายให้แก่เจ้าภาษีโดยเสรี ก็ดูมิใช่สืบเนื่องมาจาก เรื่องความหวาดหวั่นในภัยอันตรายที่เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากความคิดเห็นของ Sir John Bowring⁽³⁴⁾ ข้อความประการนี้ Ingram ได้วิจารณ์สนับสนุนไว้อย่างละเอียด⁽³²⁾

การเปลี่ยนนโยบายครั้งนี้ได้เปลี่ยนรูปของการปราบปรามโดยสิ้นเชิง การค้าฝิ่นโดยถูกต้องตามกฎหมาย ที่กำหนดให้จำกัดอยู่เฉพาะในกลุ่มคนจีนย่อมลำบากที่จะควบคุมยิ่งกว่าการปราบปรามฝิ่นเถื่อนที่เข้ามาจากต่างประเทศ เพราะโรงยาฝิ่นกระจายอยู่ทุกแห่งหนในประเทศ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าเมื่อฝิ่นได้รั่วไหลออกไปยังประชากรทั่วประเทศ ทำให้เกิดมีผู้เสพติดกันมาก และมีปัญหาสังคมรุนแรงขึ้น เป้าหมายของการออกกฎหมาย และการดำเนินการปราบปรามซึ่งครอบคลุมผู้เสพจึงมากและรุนแรงขึ้น เกิดบทบาทผู้ติลงโทษผู้เสพอย่างรุนแรง ถึงประหารชีวิตขึ้นเป็นครั้งแรกในกรุงรัตนโกสินทร์⁽³²⁾

เมื่อฝิ่นกลายเป็นสินค้าของรัฐที่สร้างรายได้ให้ประเทศสูงมากขึ้นจนมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 กฎหมายควบคุมการค้าฝิ่น และการดำเนินการปราบปรามจึงต้องครอบคลุมเป้าหมายกว้างขึ้นไปอีก โดยเพิ่มเป้าหมายการคุ้มครองการค้าฝิ่นเข้าไปอีกประการหนึ่ง ด้วยวัตถุประสงค์จะรักษาผลประโยชน์ของรัฐ เมื่อเป็นเช่นนี้การปราบปรามฝิ่นเถื่อนจึงมีรูปแบบของการดำเนินการที่คล้ายตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายด้วย การค้าฝิ่นที่มีปริมาณมากเป็น 100 ตัน และสถานที่จำหน่ายกระจายอยู่ทั่วประเทศ เปิดโอกาสให้เกิดระบบการค้าฝิ่นเถื่อนอย่างซับซ้อน ฝิ่นเถื่อนที่ค้ามีทั้งฝิ่นเถื่อนที่เข้ามาจากต่างประเทศซึ่งอยู่ห่างไกล และประเทศที่อยู่

รอบพรมแดน และผืนแผ่นดินภายในประเทศ นอกจากนี้ยังมีการทุจริตภายในระบบการค้าเองซึ่งทำให้ต้องปราบปรามอีกด้วย

การค้าผืนแผ่นดินในลักษณะยาเม็ด และมอร์ฟิน ซึ่งอาศัยระบบการแพทย์แผนปัจจุบันเป็นขบวนการจำหน่าย สร้างอุปสรรคใหม่อีกหลายประการให้แก่การปราบปราม เพื่อให้บริการทางการแพทย์เกิดประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวาง การควบคุมระบบการจำหน่ายยา รักษาโรคจึงไม่อาจเข้มงวดเกินไป ทั้งฝิ่น และมอร์ฟินเป็นตัวยาสีที่มีประสิทธิภาพสูง วงการแพทย์จำเป็นต้องใช้ในการบำบัดรักษาโรคทางกายที่พบได้บ่อย ๆ ด้วยเหตุนี้การค้าผืนแผ่นดิน และมอร์ฟินที่แฝงอยู่ในระบบการจำหน่ายยา รักษาโรค จึงเป็นสิ่งที่ควบคุมได้ยาก นอกจากระบบการแพทย์ยังมีระบบการไปรษณีย์ที่เกิดขึ้นใหม่อีกระบบหนึ่ง ซึ่งผู้ค้าฝิ่นใช้ประโยชน์ในการขนถ่ายยาเสพติด

การค้ายาเสพติดโดยมิชอบด้วยกฎหมายที่แทรกซึมอยู่ในระบบบริการสาธารณสุขประโยชน์ซึ่งพัฒนาขึ้นใหม่ เมื่อรวมเข้ากับการค้าฝิ่นแบบดั้งเดิมที่มีวิวัฒนาการมากขึ้นด้วย เป็นสถานการณ์ที่ต้องดำเนินการปราบปรามแก้ไขต่อไปโดยไม่มีจบสิ้น ทั้งนี้ด้วยผลประโยชน์ซึ่งผู้ค้าฝิ่นได้รับจากตลาดผู้บริโภคที่กว้างขวางนั้นสูงมาก เมื่อการปราบปรามสามารถควบคุมการค้าฝิ่นในลักษณะใดได้สำเร็จ ความโลภในผลประโยชน์ ที่ผู้ค้าฝิ่นทราบว่าจะต้องได้รับอย่างแน่นอนก็เป็นแรงกระตุ้นให้แสวงหาแนวทางหลบเลี่ยงจนสามารถค้าฝิ่นต่อไปได้ใหม่

กฎหมายในอดีตมีบทบัญญัติลงโทษทั้งผู้ค้า และผู้เสพสิ่งเสพติดถึงประหารชีวิต การดำเนินการปราบปรามที่ปฏิบัติไปได้ ใช้มาตรการอย่างรุนแรง แต่การค้าฝิ่นและการเสพยาเสพติดก็มีได้หมดสิ้นไป เพราะการดำเนินการปราบปราม และความเกรงกลัวการลงโทษ ผู้กระทำการค้าฝิ่นและผู้เสพยากระจายกันอยู่ทั่วประเทศ ฝ่ายผู้ดำเนินการปราบปรามซึ่งมีจำนวนจำกัดไม่อาจจะควบคุมได้ทั่วถึง จึงมีช่องทางให้ผู้กระทำผิดกฎหมายหลบเลี่ยงได้อยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ประสิทธิผลในด้านการกำจัดการค้าฝิ่น และการเสพยาเสพติดจึงไม่เกิดดังประสงค์

การแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ดำเนินการมาตลอดศตวรรษแรกของกรุงรัตนโกสินทร์ อาจจะกล่าวได้ว่าใช้มาตรการด้านควบคุม และปราบปรามเป็นหลักมาโดยตลอด ในแต่ละยุคแต่ละสมัยอุปสรรคที่ขวางกั้นความสำเร็จมีรูปแบบต่าง ๆ กันตามสภาพสังคมในสมัยนั้น ๆ การที่จะวินิจฉัยว่าการแก้ไขที่ดำเนินการทั้งสิ้นประสบความสำเร็จแต่ความล้มเหลว คงจะเป็นการตัดสินที่พิจารณาอย่างแคบ ๆ เฉพาะด้านปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้น ถ้าการปราบปรามไม่เกิดผลโดยสิ้นเชิง สังคมจะเกิด

การจลาจลจนประเทศไม่สามารถดำรงอยู่มาได้จนถึงปัจจุบัน ความสงบสุขของสังคมที่มีอยู่ได้ก็ด้วย ประสิทธิภาพของการปราบปราม การดำเนินของรัฐซึ่งเป็นมาตรการแก้ปัญหาที่ดูเสมือนว่าจะสร้าง ปัญหาเสพติดให้ประเทศอย่างมาก ก็ได้มีส่วนสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้มั่นคง ช่วยให้ สามารถบริหารราชการแผ่นดินจนเกิดความเจริญขึ้นเป็นอันมาก คุณประโยชน์ที่เกิดต่อประชาชน ทั้งประเทศจากภาษีเงินได้จะไม่ต้อยไปกว่าปัญหาเสพติดที่แทรกซ้อนตามมาภายหลัง

บทที่ 3 บทเรียนจากอดีต

ปัญหาเงินของประเทศไทยมีอดีตอันยาวนานจนไม่มีเอกสารทางประวัติศาสตร์ใดสามารถ ให้ความกระจ่างในจุดกำเนิดของปัญหาได้ วิกฤตการณ์สงครามที่ทำลายกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. 2310 ล้มล้างสังคมดั้งเดิมของกรุงศรีอยุธยาจนหมดสิ้น ในช่วงเวลาสั้น ๆ ของกรุงธนบุรี สังคมก็ยัง อยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคง จนสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นใน พ.ศ. 2325 ความมั่นคงและความสงบสุข จึงเกิดขึ้นใหม่ในช่วงเวลาที่สังคมถูกล้มล้างไปจนเกิดขึ้นใหม่ ทั้งการดำเนินเดือน และการเสพติด เงินคงจะต้องขาดหายไปด้วย แต่ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการค้า และการเสพเงินคงจะยัง ประทับอยู่ในความทรงจำของชนกลุ่มน้อยที่ผ่านวิกฤตการณ์สงครามมาได้ เมื่อสังคมใหม่มีความสงบ สุขและความเจริญขึ้น ผู้ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์จากอดีต และเกิดคติมิชอบด้วยนิสัยหลง ความมอมเมาของเงิน และโรคทรัพย์ ก็เริ่มสร้างปัญหาการค้าเดือนและการเสพติดเพิ่มขึ้นอีก ปัญหาที่เกิดขึ้นอีกในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ได้ทั้งความซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ ตามกาลเวลาจนเกิด ปัญหาการเสพติดมอร์ฟีนขึ้นใหม่ ในสมัยรัชกาลที่ 5 การเกิดปัญหาอมอร์ฟีนขึ้นก็สืบเนื่องมาจาก ประเทศมีปัญหาการเสพเงินอยู่ก่อน ถ้าพิจารณาการเกิดปัญหาเสพติดเฮโรอีนขึ้นใน พ.ศ. 2502 ให้ ดีก็จะเห็นว่าจุดกำเนิดนั้นต่อเนื่องมาจากปัญหาการเสพเงินที่ยังคงมีอยู่ในประเทศนั่นเอง⁽⁶³⁾

ปัญหาการเสพติดเงิน มอร์ฟีน และเฮโรอีน ที่ทยอยเกิดขึ้นในเวลาต่าง ๆ กันมีความ สัมพันธ์ต่อเนื่องกันโดยไม่ขาดสาย ยิ่งไปกว่านั้นยังมีความเกี่ยวพันกับปัญหาสังคมประการอื่น ๆ และความเจริญที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น การแพทย์ การไปรษณีย์ ก็กลายเป็นปัจจัยเกื้อหนุนปัญหา ยาเสพติด ถ้าจะเปรียบเทียบอดีตกับปัจจุบันในเชิงชนิดของปัจจัยที่ประกอบกันขึ้นเป็นปัญหา ยาเสพติด ความซับซ้อนของลักษณะปัญหา และผลเสียต่าง ๆ ที่มีต่อสังคม จะเห็นได้ชัดว่า แก่นแท้ของปัญหานั้นเหมือนกัน แต่เปลือกนอกของปัญหานั้นแตกต่างกันตามสภาพของสังคม

แนวทางการแก้ปัญหาที่ดำเนินมาในสมัยต้นของกรุงรัตนโกสินทร์วางรากฐานอยู่บนการวินิจฉัยโครงสร้างของปัญหาว่า บัญญัติสาเหตุอยู่ที่ผู้เสพ และสิ่งที่เสพ นอกจากนี้ยังวินิจฉัยว่าพฤติกรรมเสพติดของมนุษย์นั้นแก้ไขยาก ส่วนการควบคุมและกำจัดสิ่งที่เสพดูเสมือนว่าจะปฏิบัติได้ เมื่อการวินิจฉัยเหล่านี้มาประกอบกับมนุษยธรรมและความเมตตาต่อความทุกข์ยากของผู้เสพ ซึ่งไม่สามารถจะช่วยตัวเองได้เข้า จึงเกิดการตัดสินใจวางนโยบายและดำเนินการแก้ไขซึ่งมุ่งต่อการควบคุม และกำจัดสิ่งที่เสพเป็นหลัก เมื่อดำเนินการแก้ปัญหาไปแล้ว แต่ยังไม่ทันที่จะบรรลุตามเป้าหมาย การเปลี่ยนแปลงในสังคมทั่วไปที่เกิดขึ้นก็สร้างปัญหาสาเหตุขึ้นใหม่ นโยบายเป้าหมาย และการดำเนินการแก้ปัญหาที่ผันแปรไปตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า เพราะเป็นเรื่องที่เห็นว่าต้องแก้ไขโดยรีบด่วน ความจำเป็นที่ต้องตอบสนองต่อเหตุการณ์เฉพาะหน้า ทำให้เป้าหมาย ตลอดจนการดำเนินการปราบปรามกว้างขวาง และยากขึ้นทุกที อุปสรรคต่าง ๆ ที่ทำให้ไม่บรรลุเป้าหมายก็มากขึ้นด้วย ความจำกัดทางด้านทรัพยากร ความรู้ และความชำนาญที่ใช้ในการแก้ปัญหา ทำให้จำเป็นต้องเลือกดำเนินการแก้เหตุการณ์เฉพาะหน้าตามการวินิจฉัยลำดับความสำคัญ เมื่อปัญหาซับซ้อนมากขึ้นเร็วกว่าการพัฒนาศักยภาพทางการแก้ปัญหา วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และการดำเนินการก็เคลื่อนไปจากแก่นของปัญหา และขาดความสมบูรณ์ในด้านการดำเนินการ ผลที่ปรากฏให้เห็นจึงเสมือนว่าการแก้ปัญหาไม่เกิดประสิทธิผล

เนื่องจากพฤติกรรมของผู้ติดสิ่งเสพติดสร้างปัญหาให้แก่สังคม ระบบบริหารและสังคม จึงไม่สามารถจะยอมรับได้ จึงเกิดการกีดกันและควบคุมผู้ประกอบพฤติกรรม ปัญหายาเสพติดกลายเป็นปัญหาหลักกลับซ้อนเร้น อาจจะไม่ทราบว่ามีอยู่ในสังคมได้เป็นเวลานานโดยที่กลุ่มผู้บริหารประเทศไม่มีโอกาสจะทราบว่าปัญหาได้เกิดขึ้นแล้ว

ปัญหายาเสพติดมีวิวัฒนาการช้า ดังเช่นปัญหาความพัวพันระหว่างเศรษฐกิจของประเทศกับการค้าฝิ่น • จุดกำเนิดของความพัวพันเริ่มต้นตั้งแต่การเปลี่ยนนโยบายในสมัยรัชกาลที่ 4 ขณะนั้นรายได้จากภาษีฝิ่นเป็นเพียงประมาณร้อยละ 1.5 ของรายได้รวมของประเทศ ช่วงเวลาประมาณครึ่งศตวรรษต่อมาในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 รายได้จากการค้าฝิ่นสูงถึงประมาณร้อยละ 20 ของรายได้รวมของประเทศ ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของเศรษฐกิจและปัญหายาเสพติดไม่ใช่สิ่งซึ่งจะสามารถหลีกเลี่ยงได้โดยเร็ว การดำเนินการแก้ปัญหาจำเป็นต้องสามารถสืบทอดผ่านการเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นเวลานานโดยไม่หยุดยั้ง ปัญหาจึงจะแก้ไขได้สำเร็จ

จุดกำเนิดของปัญหาเสพติดประกอบขึ้นด้วยปัจจัยสาเหตุหลายประการ เกิดขึ้นในสถานการณ์ของประเทศโดยเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ ผู้ซึ่งอยู่ในสถานการณ์ขณะนั้นต้องพิจารณาเรื่องราวมากมายในการตัดสินใจกำหนดนโยบาย และการดำเนินการ ผลของการดำเนินการยังมีทันปรากฏชัด กลุ่มผู้บริหารและสังคมก็เปลี่ยนแปลงไป เหตุการณ์จำนวนมากซึ่งเข้ามากระทบกับปัญหาและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่นอกวิสัยที่บุคคล หรือสังคมทั้งประเทศจะควบคุมได้ ความรับผิดชอบในฐานะเป็น ผู้สร้างปัญหา จึงมีอาจจะกำหนดลงที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใด สังคมทั้งหมดของประเทศต่างมีส่วนร่วมในการเป็น ผู้สร้างปัญหา ในลักษณะเดียวกันการแก้ปัญหายาเสพติดก็อาจจะกำหนดว่าเป็นความรับผิดชอบของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดเท่านั้น แต่คงจะต้องเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของสังคมทั้งหมดที่จะรวมกันในฐานะ ผู้แก้ปัญหา

บทนิมิต

บันทึกเหตุการณ์ในอดีตเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติดมีเพียงเล็กน้อย เมื่อเทียบกับเหตุการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น เรื่องราวที่ประมวลขึ้นเป็นภาพของโครงร่างซึ่งปราศจากเนื้อหนังที่สมบูรณ์ แต่กระนั้นก็ยังมิเฝ้าใ้โครงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอดีตกับปัจจุบัน เห็นความคล้ายคลึงของลักษณะปัญหาซึ่งเปรียบเสมือนร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกันทั้งอดีตและปัจจุบัน ความแตกต่างมีเพียงเปลือกนอกที่ตกแต่งร่างกาย และสภาพแวดล้อมของสังคม บทเรียนจากอดีตจะนำมาใช้กับปัจจุบันได้เฉพาะแก่นแท้ของความรู้เท่านั้น แก่นแท้ของความรู้จะต้องประมวลจากข้อมูลซึ่งมากเพียงพอ และถูกต้องประกอบ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ปราศจากอคติ ในการศึกษา ผู้เขียนไม่มีความประสงค์จะค้นคว้าว่าใครเป็นผู้สร้างปัญหา ใครเป็นผู้ทำผิดทำถูก ความจำเป็นที่จะต้องแสดงหลักฐานเหตุการณ์ต่าง ๆ ทำให้ต้องกล่าวอ้างถึงบุคคล และการกระทำในเชิงความถูก และความผิด ด้วยเหตุนี้จึงขอโหลิกรรมจากบรรพบุรุษทุกท่านที่ได้กล่าวถึง คุณประโยชน์ใดที่เกิดขึ้นจากบทเรียนจากอดีตที่พยายามกลั่นกรองขึ้นโดยปราศจากอคติ จิต ฌ โอกาสนี้ ก็คือส่วนหนึ่งของมรดกอันมีค่าซึ่งอดีตได้มอบให้ปัจจุบันไว้เป็นเครื่องมือสร้างความสงบสุข และความเจริญให้แก่อนาคต

คำขอบุคคล

บทความนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือค้นหาเอกสารของ น.ส. กิ่งแก้ว วัฒนาเดชาพร และความอนุเคราะห์ของ อาจารย์ ศรีนวล โกมลวนิช ซึ่งกรุณาช่วยอ่าน และแก้ไขปรับปรุงให้เป็น เรื่องที่สมบูรณ์ขึ้น ผู้เขียนขอขอบคุณเป็นอย่างยิ่งไว้ในโอกาสนี้ด้วย

ภาคผนวก

ด้วยเจ้าพญาพระคลัง รัับพระราชโองการใส่เกล้า ๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ สั่งว่า ได้มีพระราชบัญญัติ แจกไปแต่ก่อนว่า ห้ามหมีให้เจสัว ผู้แต่งสำเภารือเสารือใบ รือปากใต้ และอะนาประชาราษฎร์ ลูกกำวานิจทั้งปวง เอาฝืนเข้ามาค้าขายในพระนคร และแว่นแคว้นชั้นทะเลมา ถ้าและฝืนกันของผู้ใด ที่ชื่อหามาไว้

<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="vertical-align: middle;"> <table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">เก่า</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">ค้างอยู่ ให้เร่งขายออกไปเสีย ให้พ้นแว่นแคว่นกรุงเทพ ฯ ให้สิ้นเชิง แต่ในเดือน 5 ปีระกาสัพศก อย่าให้เหลืออยู่ได้เป็นอันขาด ถ้าผู้ใดยังช้อนเร้นไว้ ลักลอบซื้อขายแลลูกกำเมืองจีนเมืองญวน เมืองปากใต้ฝ่ายตะวันตก เอาฝืนกัน</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหม่</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">เก่า</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">ค้างอยู่ ให้เร่งขายออกไปเสีย ให้พ้นแว่นแคว่นกรุงเทพ ฯ ให้สิ้นเชิง แต่ในเดือน 5 ปีระกาสัพศก อย่าให้เหลืออยู่ได้เป็นอันขาด ถ้าผู้ใดยังช้อนเร้นไว้ ลักลอบซื้อขายแลลูกกำเมืองจีนเมืองญวน เมืองปากใต้ฝ่ายตะวันตก เอาฝืนกัน</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหม่</td> </tr> </table>	เก่า	}	ค้างอยู่ ให้เร่งขายออกไปเสีย ให้พ้นแว่นแคว่นกรุงเทพ ฯ ให้สิ้นเชิง แต่ในเดือน 5 ปีระกาสัพศก อย่าให้เหลืออยู่ได้เป็นอันขาด ถ้าผู้ใดยังช้อนเร้นไว้ ลักลอบซื้อขายแลลูกกำเมืองจีนเมืองญวน เมืองปากใต้ฝ่ายตะวันตก เอาฝืนกัน	ใหม่	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="vertical-align: middle;"> <table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">เก่า</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">เข้ามาขายจับได้จะให้มีโทษ แล้วเอาฝืนซึ่งจับได้นั้น ตั้งปรับไหมเจ้าของฝืน 10 ต่อสูก</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหม่</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">เก่า</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">เข้ามาขายจับได้จะให้มีโทษ แล้วเอาฝืนซึ่งจับได้นั้น ตั้งปรับไหมเจ้าของฝืน 10 ต่อสูก</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหม่</td> </tr> </table>	เก่า	}	เข้ามาขายจับได้จะให้มีโทษ แล้วเอาฝืนซึ่งจับได้นั้น ตั้งปรับไหมเจ้าของฝืน 10 ต่อสูก	ใหม่
}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">เก่า</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">ค้างอยู่ ให้เร่งขายออกไปเสีย ให้พ้นแว่นแคว่นกรุงเทพ ฯ ให้สิ้นเชิง แต่ในเดือน 5 ปีระกาสัพศก อย่าให้เหลืออยู่ได้เป็นอันขาด ถ้าผู้ใดยังช้อนเร้นไว้ ลักลอบซื้อขายแลลูกกำเมืองจีนเมืองญวน เมืองปากใต้ฝ่ายตะวันตก เอาฝืนกัน</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหม่</td> </tr> </table>	เก่า	}			ค้างอยู่ ให้เร่งขายออกไปเสีย ให้พ้นแว่นแคว่นกรุงเทพ ฯ ให้สิ้นเชิง แต่ในเดือน 5 ปีระกาสัพศก อย่าให้เหลืออยู่ได้เป็นอันขาด ถ้าผู้ใดยังช้อนเร้นไว้ ลักลอบซื้อขายแลลูกกำเมืองจีนเมืองญวน เมืองปากใต้ฝ่ายตะวันตก เอาฝืนกัน	ใหม่						
เก่า	}	ค้างอยู่ ให้เร่งขายออกไปเสีย ให้พ้นแว่นแคว่นกรุงเทพ ฯ ให้สิ้นเชิง แต่ในเดือน 5 ปีระกาสัพศก อย่าให้เหลืออยู่ได้เป็นอันขาด ถ้าผู้ใดยังช้อนเร้นไว้ ลักลอบซื้อขายแลลูกกำเมืองจีนเมืองญวน เมืองปากใต้ฝ่ายตะวันตก เอาฝืนกัน											
ใหม่													
}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">เก่า</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">เข้ามาขายจับได้จะให้มีโทษ แล้วเอาฝืนซึ่งจับได้นั้น ตั้งปรับไหมเจ้าของฝืน 10 ต่อสูก</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหม่</td> </tr> </table>	เก่า	}	เข้ามาขายจับได้จะให้มีโทษ แล้วเอาฝืนซึ่งจับได้นั้น ตั้งปรับไหมเจ้าของฝืน 10 ต่อสูก	ใหม่								
เก่า	}	เข้ามาขายจับได้จะให้มีโทษ แล้วเอาฝืนซึ่งจับได้นั้น ตั้งปรับไหมเจ้าของฝืน 10 ต่อสูก											
ใหม่													

ความแจ้งอยู่ในพระราชกำหนด ซึ่งโปรดบัญญัติห้ามปรามไว้ทุกประการแล้ว ครั้นถึง ฝืนไว้ในเรือน

<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="vertical-align: middle;"> <table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">โรงร้าน</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">เกลือกจะลอบลักซื้อขายแก่กันเหมือนแต่ก่อน ถึงเดือน 8 จะให้จับเอาโทษตาม</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">เรือแพ</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">โรงร้าน</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">เกลือกจะลอบลักซื้อขายแก่กันเหมือนแต่ก่อน ถึงเดือน 8 จะให้จับเอาโทษตาม</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">เรือแพ</td> </tr> </table>	โรงร้าน	}	เกลือกจะลอบลักซื้อขายแก่กันเหมือนแต่ก่อน ถึงเดือน 8 จะให้จับเอาโทษตาม	เรือแพ	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="vertical-align: middle;"> <table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">หน้า</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">อะนาประชาราษฎร์ และกรมพระนกระบาล นายอำเภอ และ ขุน</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใน</td> <td style="vertical-align: middle;">หมื่น</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">หน้า</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">อะนาประชาราษฎร์ และกรมพระนกระบาล นายอำเภอ และ ขุน</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใน</td> <td style="vertical-align: middle;">หมื่น</td> </tr> </table>	หน้า	}	อะนาประชาราษฎร์ และกรมพระนกระบาล นายอำเภอ และ ขุน	ใน	หมื่น
}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">โรงร้าน</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">เกลือกจะลอบลักซื้อขายแก่กันเหมือนแต่ก่อน ถึงเดือน 8 จะให้จับเอาโทษตาม</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">เรือแพ</td> </tr> </table>	โรงร้าน	}			เกลือกจะลอบลักซื้อขายแก่กันเหมือนแต่ก่อน ถึงเดือน 8 จะให้จับเอาโทษตาม	เรือแพ							
โรงร้าน	}	เกลือกจะลอบลักซื้อขายแก่กันเหมือนแต่ก่อน ถึงเดือน 8 จะให้จับเอาโทษตาม												
เรือแพ														
}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">หน้า</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">อะนาประชาราษฎร์ และกรมพระนกระบาล นายอำเภอ และ ขุน</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใน</td> <td style="vertical-align: middle;">หมื่น</td> </tr> </table>	หน้า	}	อะนาประชาราษฎร์ และกรมพระนกระบาล นายอำเภอ และ ขุน	ใน	หมื่น								
หน้า	}	อะนาประชาราษฎร์ และกรมพระนกระบาล นายอำเภอ และ ขุน												
ใน			หมื่น											

กฏหมาย ความเปนเดจขาดอยู่แล้ว บัดนี้ถึงกำหนดจะได้จับจึงโปรดเกล้า ๆ ให้หมายประกาศ บอก

แก่ราชการ ผู้ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายทหารพลเรือน พระราชหลวงพระราชวังบวร และข้าเจ้าต่างกรม

<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="vertical-align: middle;"> <table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหญ่</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">เจสัวเจ้าภาสีและราษฎร</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">น้อย</td> <td style="vertical-align: middle;">ไท</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหญ่</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">เจสัวเจ้าภาสีและราษฎร</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">น้อย</td> <td style="vertical-align: middle;">ไท</td> </tr> </table>	ใหญ่	}	เจสัวเจ้าภาสีและราษฎร	น้อย	ไท	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="vertical-align: middle;"> <table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหญ่</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">ลูกพานิชผู้ใด</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">น้อย</td> <td style="vertical-align: middle;">จีน</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหญ่</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">ลูกพานิชผู้ใด</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">น้อย</td> <td style="vertical-align: middle;">จีน</td> </tr> </table>	ใหญ่	}	ลูกพานิชผู้ใด	น้อย	จีน
}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหญ่</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">เจสัวเจ้าภาสีและราษฎร</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">น้อย</td> <td style="vertical-align: middle;">ไท</td> </tr> </table>	ใหญ่	}			เจสัวเจ้าภาสีและราษฎร	น้อย	ไท							
ใหญ่	}	เจสัวเจ้าภาสีและราษฎร													
น้อย			ไท												
}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหญ่</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">ลูกพานิชผู้ใด</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">น้อย</td> <td style="vertical-align: middle;">จีน</td> </tr> </table>	ใหญ่	}	ลูกพานิชผู้ใด	น้อย	จีน									
ใหญ่	}	ลูกพานิชผู้ใด													
น้อย			จีน												

ท่านทั้งปวง ผู้ใคร่เห็นว่าข้าราชการ

<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="vertical-align: middle;"> <table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">สติ</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">และหมีได้เห็นซื้อขาย แต่มีฝืนอยู่ก็ให้จับ เอาฝืนกับตัวเจ้าของฝืน มว่ากล่าว</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">คิ</td> <td style="vertical-align: middle;">คิ</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">สติ</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">และหมีได้เห็นซื้อขาย แต่มีฝืนอยู่ก็ให้จับ เอาฝืนกับตัวเจ้าของฝืน มว่ากล่าว</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">คิ</td> <td style="vertical-align: middle;">คิ</td> </tr> </table>	สติ	}	และหมีได้เห็นซื้อขาย แต่มีฝืนอยู่ก็ให้จับ เอาฝืนกับตัวเจ้าของฝืน มว่ากล่าว	คิ	คิ	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">}</td> <td style="vertical-align: middle;"> <table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหญ่</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">ลูกพานิชผู้ใด</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">น้อย</td> <td style="vertical-align: middle;">จีน</td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหญ่</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">ลูกพานิชผู้ใด</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">น้อย</td> <td style="vertical-align: middle;">จีน</td> </tr> </table>	ใหญ่	}	ลูกพานิชผู้ใด	น้อย	จีน
}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">สติ</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">และหมีได้เห็นซื้อขาย แต่มีฝืนอยู่ก็ให้จับ เอาฝืนกับตัวเจ้าของฝืน มว่ากล่าว</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">คิ</td> <td style="vertical-align: middle;">คิ</td> </tr> </table>	สติ	}			และหมีได้เห็นซื้อขาย แต่มีฝืนอยู่ก็ให้จับ เอาฝืนกับตัวเจ้าของฝืน มว่ากล่าว	คิ	คิ							
สติ	}	และหมีได้เห็นซื้อขาย แต่มีฝืนอยู่ก็ให้จับ เอาฝืนกับตัวเจ้าของฝืน มว่ากล่าว													
คิ			คิ												
}	<table border="0"> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">ใหญ่</td> <td rowspan="2" style="font-size: 2em; vertical-align: middle;">}</td> <td rowspan="2" style="vertical-align: middle;">ลูกพานิชผู้ใด</td> </tr> <tr> <td style="font-size: 1.5em; vertical-align: middle;">น้อย</td> <td style="vertical-align: middle;">จีน</td> </tr> </table>	ใหญ่	}	ลูกพานิชผู้ใด	น้อย	จีน									
ใหญ่	}	ลูกพานิชผู้ใด													
น้อย			จีน												

ซื้อขายฝืน

กับผู้ชำระ โปรดให้
 ฎาธิเบศบตีจางมหาดเล็ก }
 ฎาไกรสี } เปนแมกอง
 มหาคไทย }
 ฎลาโหม }
 ฎรมา } พระราชวัง หลวง }
 ฎล้งมหาสมบัติ } กำกับชำระ บวร }
 ฎรพระนกรบาล } } ฎังกองคอยชำระ

อยู่ในพระราชวัง ให้ ฎาธาไชย }
 จหมันราชสมบัติ } พระคลังในซ้าย คอยรับซึ่งฝืนซึ่งจับได้มา ถ้าผู้ใดจับ

ฝืนได้มากน้อยเท่าใด จะเอาราคาฝืน ฎังปรับใหม่เจ้าของฝืน 10 ต่อ ยกเปนบำเหน็จให้กับผู้จับ 5 ต่อ พระราชทานให้กับผู้ชำระเป็นค่าฤทธาต่อหนึ่ง อย่าให้ผู้ชำระผู้คุม เรียกเอาค่าฤทธาทำเนียบกับเจ้าของฝืนและผู้จับนั้นเลย แต่เงินปรับใหม่ยังอีก 4 ต่อ กับฝืนซึ่งจับมานั้น ให้เอาไว้

เปนหลวง และผู้ใดจะจับนั้น ให้บอกกล่าวนายอำเภอกำนันพันนายบ้าน ให้นายอำเภอให้กำนัน พันนายบ้านไปคุ และเป็นพยานด้วย ถ้าผู้ใดพบปะฝืนเข้าที่แห่งใดจะมาบอก นายอำเภอกำนัน พันนายบ้านไม่ทัน เกลือกเจ้าของฝืนจะซ่อนเร้นเสีย เหนภอจะจับได้ไม่วิวาษก็ให้จับ อย่างให้เกิด

วิวาชกตักกันขึ้น เคืองใต้ฝ่าละอองฯ ได้ ให้จับเอาแต่ผู้ที่มี ฝืน }
 สุก }
 คีบ } โดยจริง ให้จับเอาตัว

เจ้าของฝืนกับฝืนมา อย่าให้ผู้จับเก็บรับเอาทรัพย์ สิ่งของ }
 ทอง }
 เงิน } ของเจ้าของฝืนมาเปนอันขาด

ที่เดียว ถ้าผู้ใดเก็บรับเอาทรัพย์ สิ่งของทองเงิน เจ้าของฝืนมาด้วย พิจารณาเปนสัจ และให้เรียกเอาทรัพย์ สิ่งของคืนให้เจ้าของเดิม เงินปรับใหม่ซึ่งจะได้ กับผู้จับ 5 ต่อ นั้น ให้ยกเอาไว้เป็นหลวงเสีย ด้วยผู้จับหาจับแต่ฝืน โดยสุจริตไม่ แล้วจะให้เอาโทษ กับผู้เก็บเอาทรัพย์สิ่งของมาตาม

ควนกับของมากและน้อยแล้วให้ผู้ชำระเอา ข้อความกราบทูล พระกรุณาให้ทราบ และได้ฝ่าละอองฯ และห้ามอย่าให้ผู้จับ คบคิดกับเจ้าของฝืน ให้นับเงินทอง เปนสิน }
 จ้าง }
 บน } แยกกัน แล้ว

ปล่อยเจ้าของฝืนเสีย ไม่เอามาว่ากล่าวถ้าคบคิดกัน เอาเงินเอาทองปล่อยเจ้าของฝืนเสีย และมีผู้

มาว่ากล่าว ร้องฟ้องพิจารณาпенสัจ จะให้มีโทษ เงินสินจ้างสินบนนั้น ตั้งปรับใหม่ ผู้เอาเงิน
ปล่อยเจ้าของผืนเสีย และต่อหนึ่ง ให้กับผู้ชำระเป็นค่าฤทธา อนึ่งเจ้าของผืนหมี่ได้ชวน วิวาท
ชกตีผู้จับอย่าให้ ผู้จับกระทำข่มเหงตีโบยเจ้าของผืน โดยลำพังใจ และแล้วอย่าให้คิดอุบายเอาผืน

ศึก คืบ } ไปทิ้งไปวางไว้ในเรือน ในโรงร้าน ในเรือนในแพ และผู้มีชื่อ และพาลพาโลจับ มาว่ากล่าว

เป็นอันขาด ถ้าผู้ใดเอาผืน ไปทิ้งไปวางไว้ แล้วพาลพาโลจับมา พิจารณาได้ความจริง จะให้ทำ
โทษผู้พาลพาโลจับจงหนัก แล้วจะให้เอาราคาผืน ที่พาลมาจับ ตั้งใหม่ผู้พาลจับ 10 ต่อ และ
ให้กับเจ้าของเรือน เจ้าของโรงร้าน เจ้าของเรือแพ 5 ต่อ ให้ผู้ชำระเอาไว้ เป็นค่าฤทธา ค่า
ทำเนียมต่อหนึ่ง ยังอีก 4 ต่อ กับผืนซึ่งพาลพาโลจับมานั้นเอาไว้เป็นหลวง ถ้าและผู้ใดมีผืน

ศึก คืบ } อยู่ และรู้ว่าผู้มีมาจับ คุณพักพวกพาลวิวาทช่วงชิงเอาผืนทิ้งขว้างเสีย หมี่ให้ผู้จับเอาผืน

ไปเป็นสำคัญได้ พิจารณาได้ความจริง จะให้เอาโทษเจ้าของผืนและพักพวก ที่ช่วงชิงวิวาทตาม
โทษาณูโทษ แต่โทษปรับใหม่นั้นให้ยกเสีย ด้วยผู้จับหาได้ผืนมาไม่ และให้ผู้ชำระเอาความ ซึ่ง
ได้ชำระว่ากล่าว กราบทูลพระกรรณา จงทุกอันให้มะหาคไทย กระจลาโหม กรมพระสัศตี หมาย

บอกให้ทั่วทุก หมี่ กรม } ให้กรมพระนครบาล นายอำเภอ สอดแนมจับผู้ที่มีผืน ประกาศบ่าวร้อง

อะนาประชาราษฎร ให้รู้จกทั่วจะได้ช่วยกันจับให้สิ้นเชิง และอย่าให้ผู้มีชื่อ ลกค่า } มีผืนชื่อ
พานิช

ขายแก่กันต่อไปได้ตามรับสั่ง

อนึ่งมีกฎให้ไว้ แก่กระลาการทั้งปวงว่า ราษฎรผู้มิละตี เห็นว่าเนื้อความเพลิงพลาลง
ย้อมฟ้องหากกล่าวโทษกระลาการ และเบิกคู่ความไปถึง 2 }
3 } สานให้เสียค่าฤทธา ทุกสานพญาบาท
4 }

ผู้ว่าเนื้อความ ข้ายู่เหนหลายเดือนหลายปี เพราะกระลาการหมี่ได้พิจารณาตัดสินเนื้อความให้ขาด
จึงผิดแปรเนื้อความ ยึดยาวหมี่รู้แล้ว ถ้าเนื้อความเหนจะแพ้ แล้วจะหาอาญาอุธรแก่กระลาการ
ให้กระลาการใหม่พิจารณา และอย่าเพ่อเบิก ให้ลูกความไปจาก กระลาการเก่าก่อน ให้เอาแต่
กระลาการ ซึ่งต้องอาญาอุธร ไปพิจารณาก่อน ถ้ากระลาการหมี่ได้แพ้ แก่อาญาอุธร ก็ให้ส่งตัว

โจทน์ไป ให้กระลาการเก่า ให้เอาความเดิมนั้น เปนแพ้วด้วย ถ้ากระลาการแพ้วแก่โจทน์ในองคอร
ให้ยกสำนวนเก่านั้นเสีย ให้เอาฟ้องเก่านั้น พิจารณาตามเรื่องราว ฟ้องเก่านั้นสืบไป อย่าให้กลับ

1

โจทน์เปนจำเลย กฎให้ไว้ฉะวัน 4 + 3 คำจุลศักราช 1064 ปีมะเมียจัตวาศก

เอกสารอ้างอิง

1. ประยูร นรการผดุง. *ประมวลความรูเรื่องยาเสพติดให้โทษ*. พระนคร : กรมการแพทย์, 2509.
2. ศิลปากร, กรม. *กฎหมายตราสามดวง*. กรุงเทพมหานคร, 2521. หน้า 452.
3. เรื่องเดียวกัน. หน้า 2.
4. ตำรวราชานุกาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. *ตำนานกฎหมายเมืองไทย และประมวลคำอธิบายทางนิติศาสตร์*. พระนคร, 2503. หน้า 4.
5. เรื่องเดียวกัน. หน้า 2.
6. หอสมุดแห่งชาติ. แผนกเอกสารโบราณ. กฎหมายศรีอยุธยา เลขที่ 62 กฎหมายใหม่ฉบับนายโหมค กระสาปพระราชกำหนด เล่ม 2 ห้ามค้าขายและมีฝืนไว้ในครอบครอง จ.ศ. 1064 (พ.ศ. 2245).
7. หอสมุดแห่งชาติ. แผนกเอกสารโบราณ. กฎหมายรัชกาลที่ 2 เลขที่ 32-7 พระราชบัญญัติห้ามมิให้ซื้อฝืนขายฝืน สูบฝืน จ.ศ. 1173 (พ.ศ. 2354).
8. หอสมุดแห่งชาติ. แผนกเอกสารโบราณ. กฎหมายรัชกาลที่ 2 เลขที่ 32-25 พระราชกำหนดห้ามสูบฝืน จ.ศ. 1181 (พ.ศ. 2362).
9. หอสมุดแห่งชาติ. แผนกเอกสารโบราณ. กฎหมายรัชกาลที่ 2 เลขที่ 32-18 ประกาศเพิ่มเติมห้ามมิให้ลักจำหน่ายฝืน และสูบฝืน จ.ศ. 1182 (พ.ศ. 2363).
10. ศิลปากร, กรม. *ประชุมพงศาวดารภาคที่ 62 เรื่อง ทูตฝรั่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์*. พระนคร : องค์การคำคุรุสภา, 2512. หน้า 156.

11. หอสมุดแห่งชาติ. แผนกเอกสารโบราณ. กฎหมายรัชกาลที่ 3 เลขที่ 33-11 พระราชบัญญัติเรื่องฝิ่นและลักเลข จ.ศ. 1186 (พ.ศ. 2367).
12. *จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ*. พระนคร : โรงพิมพ์ศิwap, 2505. หน้า 196, 286 และ 312
13. เรื่องเดียวกัน. หน้า 286 และ 312.
14. Office of the Prime Minister. *Foreign records of the Bangkok period up to A.D. 1932*. Bangkok : Aksornsamai Press, 1982. pp. 15, 22.
15. ทิพากรวงศ์, เจ้าพระยา. *พระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 3 เล่ม 2* พระนคร ; องค์การคำครุสภา, 2504 หน้า 89.
16. เรื่องเดียวกัน. หน้า 128.
17. เรื่องเดียวกัน. หน้า 126.
18. เรื่องเดียวกัน. หน้า 130.
19. ศิลปากร. กรม. *ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 62 เรื่อง ทูตฝรั่งเศสสมัยกรุงรัตนโกสินทร์*. พระนคร : องค์การคำครุสภา, 2512. หน้า 155.
20. หอสมุดแห่งชาติ. แผนกเอกสารโบราณ. กฎหมายรัชกาลที่ 3 เลขที่ 33-21 ประกาศว่าด้วยเรื่องกำหนดการเผาฝิ่น จ.ศ. 1201 (พ.ศ. 2382).
21. *จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ*. พระนคร : โรงพิมพ์ศิwap, 2505. หน้า 196.
22. ศิลปากร, กรม. *ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 62 เรื่อง ทูตฝรั่งเศสสมัยกรุงรัตนโกสินทร์*. พระนคร : องค์การคำครุสภา, 2512. หน้า 155.
23. หอสมุดแห่งชาติ. แผนกเอกสารโบราณ. กฎหมายรัชกาลที่ 3 เลขที่ 33-20 ประกาศว่าด้วยเรื่อง ห้ามไม่ให้ราษฎรจำหน่ายฝิ่นเถื่อน จ.ศ. 1201. (พ.ศ. 2382)
24. ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กระพระยา. *ลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ พิมพ์ครั้งที่ 5*. พระนคร : บรรณาการ, 2515. หน้า 233-234.
25. เรื่องเดียวกัน. หน้า 235.
26. เรื่องเดียวกัน. หน้า 236.
27. เรื่องเดียวกัน. หน้า 237-241.

28. Bowring, John. *The Kingdom and People of Siam*. V. II. London : Oxford University Press, 1929. pp. 34.
29. Ingram, J.C. *Economic change in Thailand 1850-1970*. London : Oxford University Press, 1977. pp. 35.
30. หอสมุดแห่งชาติ. แผนกเอกสารโบราณ. กฎหมายรัชกาลที่ 4 เลขที่ 34-45 ประกาศ เรื่อง ให้เจ้าอาวาสส่งตัวพระภิกษุสามเณรที่สุมฝิ่นต่อกรมธรรมการ จ.ศ. 1115 (พ.ศ. 2396)
31. เสถียร ลายลักษณ์ (รวบรวม). *ประชุมกฎหมายประจำศก เล่มที่ 5* พระนคร : โรงพิมพ์ เติลเมล์, 2478. หน้า 77.
32. หอสมุดแห่งชาติ. แผนกเอกสารโบราณ. กฎหมายรัชกาลที่ 4 เลขที่ 113 พระราชบัญญัติ โปรดเกล้าฯ ให้จับคนไทยสูบฝิ่น ขายฝิ่น พิจารณาเป็นสัจลงอาญาสักหน้า เขียน จำคุก จ.ศ. 1115 (พ.ศ. 2396).
33. ศิลปากร, กรม. *ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 เล่ม 2*. พระนคร : องค์การคำคุณุสภา, 2504. หน้า 2408-2411.
34. Bowring, John. *The Kingdom and People of Siam*. V. II. London : Oxford University Press, 1929. pp. 227.
35. เสถียร ลายลักษณ์. *ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 4*. พระนคร : โรงพิมพ์เติลเมล์, 2478 หน้า 55.
36. ปาเลอกัวซ์, สังฆราช. *เล่าเรื่องเมืองไทย*. แปลโดย สันท์ ท. โกมลบุตร. พระนคร : ก้าวหน้า, 2506. หน้า 293.
37. ห.จ.ช.* ก.ค. 0301.6/5 International Opium Commission, Shanghai 1909.
38. ห.จ.ช.* ร.5 ค.14.1ก/32 รายงานเสนาบดีสภา วันที่ 10 มกราคม ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450).
39. ห.จ.ช.* ก.ค.0301.6/22 Report of Delegates to First Opium Conference 1924-1925 : Question of Registration.
40. ห.จ.ช.* ร.5ค.14.1ก/32 รายงานเสนาบดีสภา วันที่ 10 มกราคม ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450).
41. เรื่องเดียวกัน

* หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

42. ห.จ.ช.* ร.5ค.14.1ก/25 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องพระยาทิพจะรับซื้อฝิ่นที่เมือง เชียงตุง วันที่ 13 มีนาคม ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445).
43. ห.จ.ช.* ร.5ค.14.1ก/32 รายงานเสนาบดีสภา วันที่ 3 มกราคม ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450).
44. ห.จ.ช.* ร.5ค.14.1ก/25 พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย กราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เรื่องพระยาทิพจะรับซื้อฝิ่นที่เจ้าเชียงใหม่ วันที่ 13 มีนาคม ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445).
45. เสถียร ลายลักษณ์. *ประชุมกฎหมายประจำศก เล่มที่ 12*. พระนคร : โรงพิมพ์เดลิแมร์, 2478, หน้า 84.
46. ห.จ.ช.* ร.5ค.14.1ก/19 เรื่องฝิ่นเถื่อนที่บ้านอากรตั้ง ร.ศ. 119 (พ.ศ. 2443).
47. ห.จ.ช.* ร.5ค.14.1ก/31 พระยาภักดีภักทรากรและหลวงสุนทรโกษา ขอพระมหากษัตริย์คุณ ให้ได้ออกภาษีฝิ่นและขออย่างให้ลดเงินทุนที่จะขายแชรด์้วย ร.ศ. 124. (พ.ศ. 2448).
48. ห.จ.ช.* ร.5ค.14.1ก/23 ประกาศว่าประมุขผูกขาดภาษีฝิ่นและจัดการอุดหนุนในการทำภาษี ฝิ่นด้วย ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444).
49. ห.จ.ช.* ร.5ค.14.1ก/32 รายงานเสนาบดีสภา วันที่ 3 มกราคม ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450).
50. *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 23*. ร.ศ. 127 หน้า 908 (พ.ศ. 2451).
51. ห.จ.ช.* ก.ค.0301.6/5 International Opium Commission, Shanghai 1909.
52. ห.จ.ช.* ก.ค.0301.20/4 In Question Relating to Morphia, Cocaine, Subsequent to Issue of Morphine and Cocaine Act B.E. 2456.
53. *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 25*. ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451), หน้า 1117.
54. ห.จ.ช.* ก.ค.0301.20/6 Paper regarding importation and sale of medical opium, morphia & ie. up to issue of morphine and cocaine act B.E 2456.
55. เรื่องเดียวกัน
56. ห.จ.ช.* ร.5ค.14.1ก/17 ความเห็นหลวงศิริสมบัติเรื่องตั้งโรงจำหน่ายฝิ่นในกรุงเทพฯ 19 ม.ค.-1 ก.พ. ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440).

57. ห.จ.ช.* ร.5ค.14/8 เรื่องความภาษี 11 ก.ค. 110-4 ต.ค. 111. (พ.ศ. 2435).
58. ห.จ.ช.* ร.5ค.3/1 จดหมายเหตุอากรฝิ่น 17 มี.ค. 111-11 มี.ค. 138. (พ.ศ. 2435-2462).
59. ห.จ.ช.* ร.5ค.14.1ก/9 ฝิ่นมณฑลภูเก็ต ร.ศ. 111-116. (พ.ศ. 2435-2440).
60. ห.จ.ช.* ร.5ค.14.1ก/43 จัดการเพื่อจะเลิกฝิ่น 5 ก.ย. ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451).
61. เรื่องเดียวกัน
62. Ingram, J.C *Economic Change in Thailand 1850-1970*. London : Oxford University Press, 1977 pp. 33.
63. วิชัย โปษยะจินดา. *วิวัฒนาการปัญหาเสพติดในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.